

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь магістр

на тему:

«ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ»

Виконала: студентка II курсу, 261 д/ф групи
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Гайдрик Карина Олександрівна

Керівник:

к.пед.н., Коляда Т.В.

Рецензенти:

к.пед.н., доц. Підвальна Ю.В.

Умань – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ-РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ	8
1.1.	Понятійно - категоріальний апарат дослідження.....	8
1.2.	Функції та проблеми молоді сім'ї в Україні.....	22
1.3.	Провідні напрямки соціально-педагогічної роботи з молодією сім'єю	28
	Висновки до першого розділу	41
РОЗДІЛ 2.	ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ	42
	42
2.1.	Організація дослідницько-експериментальної роботи з молодією сім'ями	34
2.2.	Реалізація моделі соціальної роботи з молодією сім'ями	63
	Висновки до другого розділу	68
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

У воєнний час українське суспільство переживає важкий трансформаційний процес, який докорінно змінює соціокультурну ситуацію. Соціальні інституції минулого не відповідають умовам нового соціокультурного суспільства. Важливим завданням нашої держави є сприяння розвитку молодії сім'ї як провідної ланки суспільства і важливого інституту становлення особистості в соціумі. Інститут сім'ї, зокрема молодії, безперечно виконує та реалізовує надзвичайно важливі функції суспільства, до яких можна віднести соціалізацію особистості, безперервність суспільства через планування та народження дітей та передачу їм досвіду, традицій тощо. Основними функціями сім'ї є: взаємний розвиток членів сім'ї, дружні відносини, організація дозвілля; соціальна, моральна і емоційна підтримка.

Нині, існує велика кількість понять, що характеризують поняття «сім'я». Предметом вивчення більшості трактувань є соціальна та соціально-педагогічна робота, де сім'ю вивчають як соціальний інститут.

Сім'я – це «соціальний інститут, тобто форма взаємовідносин між особистостями, серед яких виділяють наступні критерії: їх соціалізація, сексуальні стосунки, дітонародження, побутова опіка та особливе ставлення до дітей і людей похилого віку [11, с. 67].

Сім'я – це соціальна група, яка утворюється з чоловіка та жінки, що перебувають у шлюбі, їх дітей та інших осіб, по їх родинних зв'язках, кровних родичів, які будують свої відносини на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей [8]. Дослідник В. Постовий вважає сучасну українську сім'ю «..толерантною, дітолюбною, дружелюбною та відповідальною і разом з тим зазначає про егоїстичність поглядів, забудькуватість через високий показник зайнятості населення та виклики

нового часу..» Сімейні негаразди виникають як наслідок на події, які відбуваються у соціумі. Це ще раз доводять те, що старі соціальні інституції охоплені кризою і не відповідають вимогам сучасного суспільства. Це проявляється зменшенням чисельності народжування, кількості розлучень, ослаблені основних сімейних функцій, трансформації цінностей, наростанні психологічних проблем тощо [45]. Отже, нині, наша українська сім'я поступово втрачає ті риси, які були характерні для неї колись. займаються науковці та фахівці Державного інституту проблеми сім'ї та молоді.

Нині проблеми суспільства вимагають від держави нагальних заходів щодо удосконалення системи соціального, соціально-економічного та соціально-правового захисту молодих сімей. Адже саме молоді сім'ї несуть функцію продовження роду, продовження традицій українського народу. Саме у молодих сім'ях зосереджений цвіт нації та ті нагальні потреби, яких вимагає сучасне суспільство.

Процеси становлення молодих сімей вивчало багато вітчизняних та зарубіжних дослідників різних періодів. Зокрема, основні аспекти молодих сімей охарактеризовано у працях І. Гребеннікова, С. Ковальова, В. Меншутіна. Характеризували проблеми молодих сімей наступні науковці, а саме: В. Бойко, О. Бондарчук, Є. Виноградська. Нині, дослідження соціального та соціально-педагогічного спрямування проблеми молоді сім'ї знайшли відображення у працях Т. Алексеенко Л. Волинець О. Докуніна З. Зайцева І. Іванова З. Кісарчук Г. Оніщенко Ю. Якубова

Проте, не зважаючи на ґрунтовні дослідження проблеми соціальної роботи з молодими сім'ями, питання роботи соціального працівника саме з молодими сім'ями є актуальним і постійно вимагає нових відповідей, нових підходів до широкого обговорення в педагогічній науці і освітній практиці, що зумовлює актуальність теми нашого дослідження «Соціальна робота з молодими сім'ями»

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота виконана відповідно до наукової теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (реєстраційний номер 0111 U 00 75 47).

Мета на основі теоретичного обґрунтування наукової проблеми визначити та проаналізувати соціальну діяльність з молодими сім'ями з урахуванням їх потреб і індивідуальних можливостей.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність підтримки та особистісного розвитку молодих сімей в у суспільстві може бути істотно покращена шляхом створення і впровадження соціально-педагогічної моделі, що реалізує комплекс умов:

- конструювання соціальних та освітніх програм на основі міждисциплінарної інтеграції, що реалізує принцип універсальності освіти;
- забезпечення особистісно-діяльнісного характеру засвоєння змісту навчання, що враховує можливості, інтереси і нахили молодих людей у шлюбі;
- здійснення соціального моніторингу мотиваційного, фінансового, інтелектуального компонентів розвитку молодих сімей.

Проблема, мета і гіпотеза дослідження визначили його завдання:

1. На підставі аналізу наукових джерел охарактеризувати понятійно-категоріальний апарат дослідження, проаналізувавши ключові поняття.

2. Обґрунтувати основні функції та вагомі проблеми молоді сім'ї в Україні

3. На підставі аналізу наукових джерел розкрити особливості соціально-педагогічної роботи з молодію сім'єю в Україні

3. Охарактеризувати та розробити модель соціально-педагогічної діяльності з молодими сім'ями у роботі соціального працівника.

4. Експериментально перевірити ефективність роботи соціально-педагогічної моделі на практиці.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з молодими сім'ями.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з молодими сім'ями.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження застосовувався комплекс загальнонаукових методів: теоретичні – аналіз й узагальнення соціально-педагогічної, юридичної, філософської, психологічної, педагогічної літератури для вивчення стану розробленості проблеми соціальної діяльності з молодими сім'ями; теоретичного обґрунтування базових понять дослідження; емпіричні – вивчення й узагальнення досвіду роботи, програмно - нормативних документів, педагогічне спостереження для додаткової перевірки даних, добір фактичного матеріалу у процесі дослідження; опитування (анкетування, тестування, бесіди); методи статистики – для якісного та кількісного аналізу емпіричних даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та відділу соціального захисту населення Новомиргородської міської ради.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані при організації педагогічної практики студентів педагогічних ВНЗ та під час вивчення навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка», «Соціально-педагогічна діяльність у закладах соціальної сфери», «Технології соціально-педагогічної діяльності», а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено у практику роботи відділу соціального захисту населення Новомиргородської міської ради.

Апробація результатів дослідження. Основні концептуальні положення й результати магістерської роботи доповідались на науково-практичних конференціях:

Публікації. Основні положення магістерської роботи викладено в 1 тезах ХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи, кращі практики» Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (56 найменувань), 5 додатків на 21-й сторінці. Загальний обсяг роботи складає 104 сторінки, із них 76 сторінок основного тексту. Робота містить 7 таблиць та 5 рисунків.

Загальнометодологічною основою дослідження стали положення філософії про сутність комплексного підходу до наукових проблем, про єдність теорії і практики, взаємозв'язку і взаємодії об'єктивного і суб'єктивного, традиційного та інноваційного; ідеї гуманізації і демократизації соціальної освіти.

Це підтверджують і результати соціально-педагогічних досліджень останніх десятиліть, які переконливо довели необхідність створення умов для підтримки та розвитку молодих сімей у сучасному суспільстві.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ

1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Сім'я – це осередок, що супроводжує людину на протязі усього життя.

Науковці і дослідники стверджують, що сім'я – це історична складова усього людства. Адже на протязі віків ми спостерігаємо таку тенденцію, що сім'я виникла раніше, ніж релігія, держава, політика і освіта.

Сім'я викликала інтерес у дослідників ще у глибоку давнину. Давньогрецькі мислителі Аристотель, Сократ, Платон першими намагалися визначитися з термінологією сім'ї. Вони вивчали «патріархальну теорію, безладність сексуальних стосунків, груповий шлюб. «Батьком» патріархальної теорії вважають саме Платона, який вивчав майнові права та спільні риси дітей і жінок і вважав це ознакою успішної держави. У свою чергу, Аристотель доводив, що «патріархальна сім'я» співзвучна з природою людини і є основою суспільства та вважав сімейне виховання як обов'язкову потребу суспільства [18].

Матріархат з'явився на стадії групового шлюбу, коли матір, на відміну від батька, була точно відома. З цієї причини материнська лінія родоводу була єдино об'єктивною. Парний шлюб – під впливом розвитку почуттів особистості.

Еволюційну теорію виникнення сім'ї започаткував І. Бахофен. У праці «Материнське право. Дослідження гінекократії старого часу і її релігійної та правової природи» (1861 р.) він обґрунтовує теорію еволюційної генези шлюбу і сім'ї у процесі переходу суспільства від матріархату до патріархату.

Вивчення процесів, що забезпечують безперервне буття людини, його удосконалення в соціальній якості протягом часового проміжку, вимагає глибокого дослідження та аналізу усіх видів соціальної життєдіяльності як цілісної системи соціальних форм самовідтворення людства, які у свою чергу, формують демоутворюючу функцію. Сім'я є «початковим» предметом мікродемографічного дослідження у контексті цілістності систем осередків в демо процесі та демовідтворенні. У тих суспільствах, де практично вся життєдіяльність індивіда відбувалася в «колі сім'ї», вона була по суті єдиним мікродемоколективом.

Однак у сучасних суспільних організаціях сім'я вже не є універсальним для своїх функцій осередком: низку соціальних функцій вона частково або повністю передала іншим осередкам системи демовідтворення.

Соціалізація індивіда за межами сім'ї відбувається в навчальних установах різного рівня, колективах та ін. Вивчаючи генезу особистості, дослідники спостерігають що індивіди удосконалюються шляхом акумуляції та збереження, розвитку та деградації перебуваючи в самих різноманітних угрупованнях. Така тенденція вимагає поглиблення емпіричного, теоретичного демографічного мислення. Без отриманих результатів цього тандему, неможливо отримати обґрунтовані положення щодо напрямків,

методи підвищення коефіцієнту результативності демографічної політики, що включає у складі і молоду сім'ю.(Сташенко)

Аналіз та дослідження питання, що стосується молодої сім'ї показує, що дослідники, стикаються з труднощами щодо трактування поняття «молода сім'я» і нині, не існує однозначного трактування поняття. Такий процес відбувається внаслідок використання різних підходів до його визначення, що передбачають спільні та різні риси, що характеризують поняття «молодої сім'ї» (наявність шлюбу, здійснення життєдіяльності на основі спільного побутового, економічного, морального, психологічного тощо).

Поняття «молода сім'я» має притаманні йому критерії, але виділення загальноприйнятих критеріїв значно ускладнює його чітке визначення.

Якщо за основу брати термін сумісного проживання, то в групу молодих сімей можна віднести й ті сімейні пари, які перебувають у віці 20-50-ти та більше років, але недавно уклали шлюб.

Опираючись на віковий показник (до 30 років), бачимо, що сім'ї можуть відрізнитися за терміном сімейного життя. В одній підгрупі можуть опинитися ті, вік яких не перевищує 20-25 років, а сімейний стаж налічує 1-2 роки, а з другого боку, у віці 25-30 років, які мають кількох дітей та близько десяти років сімейного життя. [2].

Таблиця 1. Критерії поняття «молода сім'я»

№	Вік	Термін шлюбу	Основа
1	Від 20	2	термін сумісного проживання
2	Від 50	2	термін

			сумісного проживання
3	До 20	4	сімейний стаж
2	До 30	4	сімейний стаж

Якщо брати витоки поняття «сім'я», то ми бачимо, що воно упорядковує і відтворює найважливіші цінності та норми соціальної поведінки у наступному поколінні.

Складність визначення «молода сім'я» пов'язують з широкими віковими рамками поняття «молодості». Все ж, вік має ключове значення. Дослідники по різному визначають поняття «молода сім'я». Так, А. Антонов, вважає молододу сім'єю таку, коли вік подружжя до 30-ти років, і проживають вони разом до п'яти років, Т. Гурко – три роки; В. Лисенко – до чотирох років; І. Каткова, – до п'яти та ін.[12]

Дуже багато думок з цього приводу у дослідників. У подальшому, ми розглянемо інші варіації поняття «молода сім'я». Все ж, ми зупиняємося на тому понятті, якому дає визначення вітчизняна дослідниця А. Капська, що є найбільш визнано нашими дослідниками і ми справедливо його називаємо актуальним. Автор охарактеризовує молододу сім'ю як таку соціальну групу, у якій вік чоловіка та дружини до 35-ти років, вони офіційно зареєстровані у шлюбі або співжиття керуючись високими моральними принципами, довірою, організують спільний побут і виховують дітей. [25]

У сучасному соціумі молододу сім'я є автономною ланкою. Через сучасні реалії життя суспільства молодь вже не покладається на старі стандарти. Спосіб життя, уподобання та дозвілля молодого покоління усе більше привертає увагу дослідників різних галузей.

Поняття молодість трактується у різних джерелах і має багато визначень.

Період становлення молодої сім'ї є нелегким і проблематичним, не зважаючи на усі його позитивні якості, що побудовані на позитивній емоційній сфері, на прекрасних почуттях особистостей, які вступили у шлюб. Адже дві зовсім різних молодих людини намагаються знайти спільну мову на різних рівнях існування особистості (духовному, побутовому, матеріальному)[34].

На цьому етапі, беручи до уваги попередній досвід родин, у молодій сім'ї формуються власні спільні традиції.

Нині, молодою вважається сім'я, та, що проживає в парі три роки з моменту реєстрації шлюбу, вік подружжя не перевищує тридцяти років і вони мають неповнолітніх дітей.

Поняття «молода сім'я» з'явилося в офіційних документах та наукових джерелах на початку 1980-х. Молода сім'я є суб'єктом удосконалення суспільства та об'єктом сучасної соціальної політики. Специфіка молодої сім'ї полягає у процесі становлення правил та цінностей та розвитку взаємовідносин між її членами. В перші роки подружнього життя відбувається соціалізація в суспільстві та в сімейному колі всіх її членів. Молоді люди безпосередньо впливають на виконання демографічних обов'язків – і це є основним завданням молодої сім'ї як соціального інституту.

Молода сім'я відрізняється від інших типів сімей саме тим, що основний напрямок її розвитку полягає у відносинах між чоловіком та дружиною, які є ключовими в сімейному середовищі і відіграють важливу роль у вихованні нащадків.

Таблиця 3. Основні напрямки соціально-педагогічної роботи з молоддю сім'єю

1	підготовка молоді до сімейного життя
2	соціальна адаптація у середовищі
3	стабілізація сімейних відносин
4	допомога у вирішенні проблем виховного характеру
5	соціальна реабілітаційна робота

Підготовка молоді до сімейного життя передбачає формування навичок здорового способу життя, психолого-педагогічні, юридичні, економічні, медичні знання з питань становлення особистості, розвитку комунікативних навичок, формування статевої та рольової ідентифікації Сім'я – це історія людства. Історично склалося так, що сім'я виникла раніше, ніж релігія, політика, держава, освіта[46].

Сім'я є осередком, що супроводжує людину з моменту її народження і протягом усього життя та упорядковує життєдіяльність суспільства і забезпечує відтворення у кожному новому поколінні найважливіших цінностей і норм соціальної поведінки. Саме сімейне виховання закладає фундамент для особистості і визначає життя.

Сучасна молода сім'я є автономною ланкою. Молодь все більше нехтує старими стандартами через сучасні реалії життя суспільства. Спосіб життя, звички, захоплення молодого покоління завжди привертало увагу дослідників різних галузей[34].

Поняття молодість трактується у різних джерелах і має багато визначень.

Період становлення молодшої сім'ї є прекрасним, але надзвичайно важким. Адаже дві різних молодих людини намагаються налагодити спільну мову як на побутовому, моральному, матеріальному та духовному рівнях. Саме на цьому етапі на основі попереднього досвіду родин батьків формуються власні спільні традиції існування молодшої родини¹. Молодою вважається сім'я, коли подружжя проживає три роки з моменту офіційної реєстрації шлюбу, в якій вік чоловіка та дружини не перевищує тридцяти років і мають неповнолітніх дітей.

Молода сім'я відрізняється від інших типів сімей саме тим, що основний напрямок її розвитку полягає у відносинах між чоловіком та дружиною, які є ключовими в сімейному середовищі і відіграють важливу роль у вихованні нащадків.

Нині, підготовка молодого покоління до сімейного життя стосується формування принципів і навичок ЗОЖ, навичок психолого-педагогічних, юридичних, медичних знань, основи фінансової грамотності тощо.

Коли особистості вступають у шлюб, вони повинні підтримувати один одного у персональному розвитку кожного окремо чи взятих разом.

№	Вид	Хто
	розвитку сімейних традицій	Подружжя
	становлення особистості	Подружжя
	здоров'я молоді	Подружжя
	планування сім'ї	Подружжя
	розвитку комунікативних навичок	Подружжя
	корекції особистих проблем	Подружжя
	духовного виховання	Подружжя
	створення власного іміджу	Подружжя
	формування статевої ролі	Подружжя

¹Федоренко Р. П. Ф 33 Психологія сім'ї [Текст] : навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. - Луцьк : Вежа-Друк, 2015. - 364 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/153585033.pdf>

	ідентифікації	
	знання медико-соціальних проблем	Подружжя
	збереження репродуктивного рівня	Подружжя
	знання з сексології	Подружжя
	народження здорових дітей	Подружжя
	профілактики захворювань	
	Профілактики наркоманії	
	профілактики алкоголізму	
	збереження вагітності	

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі пропонуються різні типології та класифікації сім'ї - сім'ї різняться за такими ознаками: за кількістю дітей, за складом, структурою, за типом верховенства в сім'ї, за однорідністю соціального складу, по сімейному побуті і укладу, за типом споживацького ставлення і ін. В якості підстави для класифікації виступає і сімейний стаж. Саме залежно від віку подружжя і від кількості прожитих спільно років прийнято виділяти молоду сім'ю, а також сім'ю середнього подружнього віку, сім'ю старшого подружнього віку та особи похилого пари.

Сучасні молоді сім'ї також можна класифікувати, наприклад, за структурою - повні та неповні сім'ї.

На думку Ф.А. Мустаевой, існує три типи молодих сімей. Перший тип - традиційний. Сім'я такого типу характеризується орієнтацією подружжя виключно на сімейні цінності, на дводітну (або більше) сім'ю. Лідером в сім'ї, принаймні формальним, є чоловік. Проте лідерство в сім'ї значною мірою визначається лідерством в господарсько-побутової сфери її діяльності (фінанси, влаштування житла). Коло друзів у подружжя, як правило, загальний і досить обмежений, можливий навіть тимчасовий відхід тільки в сімейні справи. Дозвілля частіше спільний, закритий.

Другий тип - подружжя орієнтовані переважно на розвиток особистості, мають установку на малодітну сім'ю. Спостерігається соціально-рольовий рівновагу (по можливості використовується допомогу батьків подружжя). Сім'я може бути і відкритою, і закритою для мікрооточення. Тип лідерства - демократичний: спільний або роздільний за сферами життєдіяльності сім'ї.

Третій тип - молоде подружжя орієнтовані переважно на розваги. При цьому чоловік і дружина мають як спільних друзів, так і кожен своїх з числа, як правило, колишнього оточення. Репродуктивні установки припускають бездітну або малодітну сім'ю. Лідерство в сім'ї може бути як авторитарним, так і демократичним.

Більш змістовної класифікацією, на наш погляд, є розподіл молодих сімей на благополучні сім'ї та сім'ї соціального ризику. У цю останню групу найчастіше потрапляють: сім'ї самотніх матерів і батьків, студентські сім'ї, сім'ї неповнолітніх матерів та сім'ї, де батько проходить військову службу.

Вельми цікавим і спірним представляється висвітлення в літературі питання про етапи, або стадіях, розвитку молоді сім'ї.

Наприклад, на думку Н. Акермана, молода сім'я в своєму розвитку проходить три стадії. Перша стадія - стадія монади - описана в кінці 1960-х років на прикладі американської сім'ї, коли самотній парубок або дівчина, фінансово самостійні, живуть окремо від батьківської сім'ї, самостійно реалізуючи свої потреби, виробляючи якийсь досвід самостійного життя, перевіряючи на своєму досвіді правила, засвоєні в батьківській родині. На цій стадії формуються усвідомлені і перевірені на практиці правила власного існування, дуже важливі для індивідуального психічного розвитку і для розвитку майбутньої сім'ї.

У молодих сім'ях стадія монади дуже рідкісна, її відсутність пов'язана виключно з неможливістю придбання окремого житла для фінансово

залежних молодих людей. Відповідно молоді люди не мають можливості «подивитися з боку» на ті сімейні правила, які існують в їх батьківських сім'ях. У такій ситуації важко виробити свій власний погляд на сімейні установки. До правил батьківської сім'ї зазвичай існує відношення, яке вкладається в схему «подобається - не подобається». Молоді люди часто дають собі обіцянки: «ніколи не буду як мама» чи «ніколи не буду як тато». Але чітко усвідомленого «яким же я буду?» Або хоча б «як я хочу, щоб було?» Зазвичай немає. Саме взаємне вирішення цих питань і є основним завданням, яка повинна бути вирішена в період діади.

Зауважимо, що стадію монади в сучасній Україні змушені проживати молоді люди, які приїжджають з сільської місцевості до міста для отримання професійної освіти або влаштування на роботу, а також мігруючі з інших причин. Саме вони отримують можливість, у відриві від батьківської сім'ї, перевірити на практиці справедливість правил, засвоєних у батьківській родині, практичну цінність сімейних установок. Придбання власного досвіду дозволяє внести у свою поведінку корективи, іноді досить істотні. Зокрема, з'являється толерантність до інших, в порівнянні з його власними, формам побутового поведінки, чужим звичкам і думок.

Діада - це пошук компромісу, коли молодята встановлюють правила свого спільного життя, проходять період адаптації, звикають до нових сімейних ролей. Стадія діади надзвичайно важка і важлива для молодят, і від того, як і в якій обстановці будуть вироблені правила спільного існування, чи будуть ці правила дійсно прийняті подружжям, або один з них буде домінувати, а інший просто підкориться нав'язаним йому правилами в силу слабшого характеру або під впливом якихось інших обставин, залежить життєвий стиль розвитку сім'ї: чи будуть там накопичуватися проблеми або дружини з позиції співробітництва будуть вирішувати проблемні ситуації на стадії їх виникнення.

Згодом молода сім'я, часто незалежно від того, наскільки успішно вона вирішила проблеми діади, вступає в наступну стадію життєвого циклу - тріаду: у молодят народжується дитина. Цей час серйозної кризи для будь-якої сім'ї. Подружжя думає, що з народженням дитини все стане краще, адже традиційно прийнято ідеалізувати материнство.

Справді, відносини в молодій сім'ї піддаються серйозним випробуванням, наприклад таким, як структурний криза сім'ї. Часто у людей виникає відчуття, що вони стали далі один від одного. У будь-якому випадку саме на цю стадію припадає пік чоловічих зрад, який пов'язаний скоріше з труднощами перегляду сімейних правил і обов'язків. Ці труднощі є головною причиною можливого емоційного «розлучення», який може спровокувати і справжній розлучення. І те, як реально буде розвиватися сім'я при появі новонародженого, багато в чому буде залежати від того, яку базу, не тільки емоційну, але і матеріальну, заклали подружжя, розуміючи, який важкий період їм доведеться пережити. Зрозуміло, що якщо ніякої, то в перші ж дні після народження дитини подружжю доведеться звертатися не тільки за психологічною підтримкою, але й за матеріальною допомогою до своїх батьківських сім'ям, що неминуче спричинить за собою якусь втрату самостійності. У цьому випадку сім'я, хоча б на час, стає дисфункціональною, тому що дисфункціональна сім'я - це сім'я, яка не справляється зі своїми завданнями.

Необхідно нагадати і про роль батька у вихованні дитини. У нашій країні існує загальноприйнятий стереотип, що виховання дітей - здебільшого турбота матері. Швидше за все, деякі чоловіки були б не проти більше займатися з дитиною. Але в ситуації спільного проживання з батьками у молодого тата зовсім мало можливостей реалізувати це природне бажання, тому що дві жінки (мати і теща або мати і свекруха) - начебто цілком достатньо для одного малюка. Поступово неучасть батька у догляді за малюком стає негласним правилом, батько вже й не намагається цього

робити, мимоволі усуваючись від виконання виховної функції. І якщо під час вагітності і після народження малюка в більшості сімей взаємовідносини стають хоча б на якийсь час віддаленими, то при неучасті батька у вихованні дитини емоційний контакт ще більше порушується. Сім'я стає дисфункціональною, і в конфліктній ситуації тато обов'язково отримує докір.

У сучасній Україні народження дитини відкладається на довший термін (більше трьох років з моменту укладення шлюбу). Відповідно і вік молодих батьків виявляється більшим, ніж 30 років. З цієї причини багато молодих сімей не встигають дійти до стадії тріади в термін, коли вони юридично вважаються молодою сім'єю. Необхідно нагадати також, що ця трьохстадійна модель Н. Акермана побудована на основі дослідження американських молодих сімей. Нам вона видається цікавою, проте специфіка російської ситуації вимагає, на наш погляд, іншого підходу до виділення етапів розвитку молодої сім'ї.

При створенні альтернативної класифікації на перше місце необхідно поставити змістовні аспекти міжособистісних відносин. Динаміка розвитку цих глибоко особистісних, інтимних стосунків молодої пари передбачає зазвичай етапність, з поступовим переходом від одного етапу до іншого. Пропонується виділити у розвитку молодої сім'ї такі етапи:

Етап взаємного інтересу, що виникає як при першому знайомстві, так і в ситуаціях, коли вже знайомі раніше люди потрапляють в обставини, які передбачають більш тісний особистий контакт. На цьому етапі відносини характеризуються виникненням взаємної симпатії, інтересу.

Етап проби, коли особисті контакти стають глибшими і постійними. Молода пара переходить до гатунку відносин (дослідження збігів смаків, пристрастей, думок). На цій стадії розвитку відносин відбуваються звичайно і перші сексуальні контакти, які теж є специфічною пробою, тим більш важливою, якщо молоді люди вже мають сексуальний досвід. На цих стадіях

формування відносин відбувається зазвичай без їх афішування, навпаки, іноді вживаються заходи для того, щоб приховати факт їх існування.

Етап публічних відносин, коли пара демонструє відношення оточуючих людей. Настає період більш тривалих контактів (у тому числі і сексуальних), які відбуваються, так би мовити, «на різних територіях»: молоді люди зустрічаються, а іноді нетривалий час разом живуть то в квартирах батьків або знайомих, то в кімнатах гуртожитків, то в готелях (наприклад, в туристичних поїздах). Однак на цьому етапі розвитку відносин грошові кошти в кожного свої, немає, так би мовити, «спільної каси». Цей період відносин характеризується тим, що молодих людей знайомі і родичі сприймають як стійку пару. У колишні часи цього періоду відповідало час від заручин до весілля, з поправкою, звичайно, на строгість моралі. Для молодих людей важливим є те, як їх відносини «вписуються» у кожного в систему вже існуючих відносин і зв'язків. Наприклад, на цій стадії відбувається знайомство з батьками та родичами, з друзями. У зв'язку з цим особливу роль грають ті оцінки, які дають оточуючі. Ці оцінки стають індикаторами потенціалу розвитку відносин.

Етап цивільного шлюбу - не є обов'язковим, оскільки передбачає в обов'язковому порядку економічну незалежність молодих або хоча б їх «територіальну автономію» - проживання окремо від батьків. Цивільний шлюб, який передбачає спільне ведення господарства та спільне проживання, - це наступна стадія розвитку молодого сім'ї, яка стає можливою у зв'язку і в залежності від економічної самостійності молодих.

Етап офіційного, зареєстрованого шлюбу - стадія, на якій відносини оформляються для додання їм значущого з точки зору правових наслідків статусу. Момент реєстрації шлюбу можна вважати днем офіційного народження молодого сім'ї. Однак необхідно враховувати той факт, що сім'єю молода пара може вважати себе і на більш ранніх стадіях розвитку відносин. Мова в цьому випадку може йти про існування сім'ї в соціологічному сенсі.

Необхідно зауважити, що таке послідовне, поетапне розвиток відносин - це теоретична модель. У реальності відносини на будь-якому етапі можуть бути перервані, можлива і регресія відносин, з поверненням їх на більш ранні стадії розвитку.

Форми роботи з молодю сім'єю

#	Форми	Місце	Методи
	навчально-консультативні пункти	у тому числі виїзні у сільській місцевості	Тренінги лекції семінари
	вечірні жіночі та юнацькі гімназії		театр
	клуби для дівчат		мініатюр
	Клуби для чоловіків		
	кабінети Довіри		індивідуаль
	лекторії		но-групові
	спеціалізовані служби	Служба знайомств, Пошта довіри, Школа молодого подружжя, Телефон довіри	психологічні консультації соціально-педагогічний супровід
	дискусійні клуби		тестування
	мобільні начальнo-практичні курси		проективні методики діагностики

1.2. Функції та проблеми молоді сім'ї в Україні

Сім'я як спільність людей, пов'язаних відносинами подружжя, батьківства, спорідненості, спільного домогосподарства, виконує найважливіші соціальні функції, основними з яких є: репродуктивна, психологічна (психотерапевтична), соціально-культурна, економічна і господарсько-побутова, комунікативна, гедоністична.

Репродуктивна функція обумовлена необхідністю продовження людського роду, що є не тільки біологічною потребою, але також має величезне соціально-економічне значення для збереження популяції. Суспільство зацікавлене в тому, щоб кожне наступне покоління було, принаймні, не малочисленнее, ніж попереднє. Найбільший внесок у задоволення цієї потреби вносять саме молоді сім'ї. І для них ця функція може бути визнана пріоритетною.

У той же час сім'я зацікавлена в дітях, причому сьогодні це скоріше не економічна (діти - гарантія забезпеченої старості батьків), а морально-емоційна потреба. Сім'я без дітей у деякому роді неповноцінна. Дорослі люди, не продовжили себе в дітях, переживають почуття уцербності, порожнечі. Тим часом в останні роки спостерігається тенденція збільшення частки сімей, що складаються з 2-3 осіб, майже третина сімей в Росії не мають неповнолітніх дітей. Це в кращому випадку ті, хто вже виростив своїх дітей, у гіршому - ті, хто їх не мав і обзаводитися дітьми не збирався. Установка на бездітність, на жаль, не просто є - вона поширюється серед подружжя дітородного віку, в першу чергу - в молодих сім'ях. Це викликано, з одного боку, зростаючими матеріально-економічними труднощами, перетворенням дитини «в предмет соціальної розкоші», з іншого - з висловлювань наших респондентів - небажанням потенційних батьків обмежувати свою свободу: в освіті, роботі, підвищенні кваліфікації,

проводження вільного часу, реалізації своїх здібностей, і, нарешті, духовним і морально-етичним кризою, що уразила сучасне суспільство, в системі цінностей якого - престижні речі, машина, породиста собака, але немає місця дитині. Молоді сім'ї з цієї причини відкладають народження первістка, а народження другої, а тим більше третю дитину, іноді не планують взагалі.

Психологічна (психотерапевтична, рекреаційна) функція. Коли мова йде про психологічні аспекти функціонування сім'ї, вона постає не стільки як інститут, скільки як мала група з характерними для цього утворення особливостями групової взаємодії. Отже, в основі психологічного функціонування сім'ї лежать тільки такі індивідуальні потреби, задоволення яких неможливо або надзвичайно утруднено поза сім'єю.

Для молодих сімей психологічна функція сім'ї полягає у перетворенні закоханості і взаємного потягу у відносини взаємної прихильності, взаємного емоційного комфорту. Сім'я для молодих людей стає простором реалізації їх почуттів і умовою для формування зрілої взаємної любові, коли чоловік чи дружина стають тим єдиною людиною, спільне життя з яким і становить глибинний внутрішній сенс сім'ї.

У багатьох зарубіжних роботах психологічна функція сім'ї позначається як «функція психотерапії». Сім'я здатна одночасно забезпечувати своїм членам почуття безпеки («притулок»), належності до групи, емоційні зв'язки, можливість самоствердження, тобто в кінцевому рахунку створити базу для розвитку вищого типу потреб (за Маслоу) в самоактуалізації та реалізації творчого потенціалу.

Психологічна функція сім'ї здійснюється через міжособистісні відносини. У сучасних соціально-психологічних дослідженнях сім'ї (О. І. Антонова, О. В. Артюхова, І. В. Бестужева-Лада) вичленяються три основних компоненти міжособистісних відносин, що забезпечують психологічну

солідарність: інтимність (близькість), кооперація (взаємодопомога) і когнітивне згода (взаєморозуміння). Різні елементи психологічної солідарності мають різний «питома вага» у тому чи іншому етапі життєвого циклу сім'ї. Так, в дошлюбний період та до народження першої дитини найбільше значення має інтимність. Після народження першої дитини вирішальну роль починає грати ступінь і характер кооперації: цим можна частково пояснити помічену у дослідженнях «традиціоналізацію» сімейного життя в цій фазі (чоловік на час стає основним годувальником, і відповідні зміни зазнає весь характер сімейного взаємодії). Надалі постійно зростає внесок у психологічну солідарність когнітивного згоди.

Соціально-культурна функція. Властива сім'ї висока ступінь психологічної солідарності забезпечує успішне виконання завдання соціалізації дітей і батьків, яка складає основний зміст соціокультурного функціонування сім'ї. Деякі автори (наприклад, М. А. Галагузова) виділяють функцію первинної соціалізації, яка обумовлена тим, що сім'я, будучи першою і головною соціальною групою, активно впливає на формування особистості дитини. Саме в сім'ї переплітаються природно-біологічні та соціальні зв'язки батьків і дітей, які визначають особливості розвитку психіки та первинну соціалізацію дітей на самому ранньому етапі їх розвитку. Сім'я впливає в цілому на фізичний, психічний і соціальний розвиток дитини. Роль сім'ї полягає в поступовому введенні дитини в суспільство, щоб його розвиток йшов по природі дитини і культурі країни, де він з'явився на світ. Навчання дитини тому соціальному досвіду, який накопичило людство, культурі тієї країни, де він народився і росте, її моральним нормам, традицій народу - пряма функція батьків.

Соціалізація включає в себе завдання виховання (деякі автори виховну функцію також виділяють окремо), але не обмежується нею. Таким чином, за аналогією з формуванням базових психологічних потреб особистості, сім'я

закладає і культурні базові цінності, що регулюють майбутню поведінку людини в різних сферах діяльності, формує сценарії всіх можливих ролей, які належить людині зіграти.

Виховання дитини в сім'ї включає вплив всієї атмосфери і мікроклімату сім'ї на формування особистості дитини. Можливість виховного впливу на дитину закладена вже у самій природі ставлення батьків до дітей, сутність якого полягає в розумній опіки, свідомої турботі старших про молодших. Існують різні за характером вимоги батьків і особливості взаємини батьків і дітей.

Економічна функція - одна з основних функцій сім'ї. Історично сім'я завжди була основною господарської осередком суспільства. У ринковій економіці не просто сім'я, але домашнє господарство являє собою економічну одиницю в складі одного або декількох осіб. Вона приймає самостійні рішення, визначає себе власником якого-небудь фактора виробництва (частіше за все робочої сили). На здійснення економічної функції сім'ї роблять вплив, з одного боку, система соціально-економічних потреб і ціннісних установок і орієнтацій, життєвих цілей та ідеалів суспільства, з іншого - суб'єктивні особливості членів сім'ї, їх схильності, характер особистості, споживчі запити, рівень культурного розвитку, національні та етнічні особливості. Відтворення людини як особистості означає виховання його в сім'ї не як інфантильного споживача, а як трудящого, яке сподівається в першу чергу на себе. Це означає підготовку дітей до праці, професійне орієнтування та економічне виховання, формування господаря свого життя.

Різні напрямки економічної функції тісно пов'язані і взаємозумовлені. Кожне з них характеризує будь-яку конкретну сторону сімейної економіки. Сім'я вирішує різноманітні проблеми сімейного бізнесу, ведення домашнього

господарства, виробництва та відтворення робочої сили, забезпечення необхідного рівня споживчого попиту, створення інвестиційного капіталу та ін.

В умовах ринкової економіки в структурі економічної функції сім'ї можна виділити два великих блоки:

- участь сім'ї в суспільному поділі праці з метою формування сімейного бюджету, забезпечення нових потреб і можливостей сім'ї, нормальних побутових умов і соціальної підтримки неповнолітніх та непрацездатних її членів;
- розподіл ролей у процесі ведення домашнього господарства, побутове обслуговування членів сім'ї, організації процесу споживання.

Для молодшої сім'ї реалізація економічної функції є досить проблемною. Але не більш проблематичною, ніж для представників більш старших поколінь, оскільки в психологічному плані сучасні молоді люди вже добре орієнтуються в ринкових економічних реаліях, значною мірою орієнтовані на створення власного бізнесу, розуміють необхідність матеріальної бази для створення сім'ї.

Комунікативна функція. Спілкування в сім'ї необхідно як дітям, так і дорослим (особливо молодим і літнім людям). Проблемою для сім'ї є те, що її члени або просто не спілкуються, обмежуючись короткими фразами з приводу будь-яких побутових питань, або спілкуються вкрай мало. Предметом обговорення стають події, але не почуття і думки одне одного.

У молодій сім'ї спілкування виявляється набагато більш інтенсивним. При цьому воно має не тільки кількісні, але і якісні особливості: молоде

подружжя багато говорять про почуття, емоції, і значну роль відіграє невербальний компонент (інтонація, погляди, дотику).

Гедоністична функція, яку прийнято також називати функцією здорового сексу, пов'язана з наявністю у людини общебиологической статевої потреби, задоволення якої так само важливо і необхідно, як потреби в їжі, житло і так далі. Протягом багатьох століть репресивна церковна і світська мораль осудливо і заперещуюче ставилися до фізичної любові, визнаючи її як поступку гріховної людської природи, але відмовлялися цінувати її як джерело плотського і духовної насолоди. Сьогодні вже загально визнано, що задоволення сексуальної потреби займає своє законне і не останнє місце в повноті прояву людської сутності, а блокада цієї життєво важливої потреби призводить до важких спотворень особистості, серйозним психічним і психосоматичних розладів. Можливість жити нормальним статевим життям, мати регулярні статеві стосунки визнається однією з передумов здорового способу життя. Зайве говорити, що ця функція для молодої сім'ї виключно значима. Слід зауважити також, що навіть просте спілкування приносить величезне задоволення, радість пізнання, відчуття себе коханою, фізично привабливим.

Звичайно, в сучасному суспільстві те, що дає людині сім'я, з більшим чи меншим успіхом можна отримати і поза нею. Так, для забезпечення економічного боку свого існування сучасній молодій людині зовсім не обов'язково вступати в шлюб, створювати свою сім'ю, як це було в доіндустріальному суспільстві, коли саме кооперація економічних зусиль кількох осіб (причому різної статі і віку) допомагала вижити кожному з них. Зростання особистих доходів призвів до зменшення сімейної взаємозалежності. В економічному плані в умовах постіндустріального суспільства одиночці (звичайно, при наявності роботи) вижити навіть простіше.

Гедонистичну функцію (у тому числі і сексуальну) можна заповнити без особливих проблем у зв'язку із збільшеною толерантністю суспільства до до-і позашлюбних зв'язків.

Ефект психологічної (психотерапевтичної, рекреаційної) функції здатні забезпечити робота і колеги по роботі, розважальні центри і заходи, друзі та професійні психотерапевти, психологи, соціальні працівники та інші фахівці.

Саме тому в сучасному суспільстві створення сім'ї не є необхідністю. Але, тим не менш, у своїй сукупності саме в сім'ї названі функції реалізуються найкращим чином, оскільки, по-перше, не вимагають зусиль на пошук місця, де їх можна задовольнити (кафе, кабінет психотерапевта, досуговое установа), а по-друге, забезпечують індивідуальність та адресний підхід (оскільки ти - не один з багатьох клієнтів, а єдиний і неповторний, якого чекають і люблять, готові враховувати твої смаки та інтереси); по-третє, нарешті, задоволення найважливіших потреб відбувається швидко і як би «саме собою», як результат повсякденної турботи один про одного членів сім'ї.

1.3. Провідні напрямки соціально-педагогічної роботи з молоддю сім'єю

Соціально – педагогічна робота з молодими сім'ями націлена на усі можливі методи роботи націлені на підтримку молодих людей та визначення критеріїв ефективності показників. Вона полягає у вирішенні психологічних та педагогічних проблем.

Фахівці соціальної сфери виконують роль соціального партнера, консультанта молодій сім'ї, і в разі необхідності отримують висококваліфіковану соціально-педагогічну та соціально-психологічну підтримку та допомогу, звернувшись в соціальні служби.

Допомога стосується корекції нагальних проблем, морального виховання, створення власного іміджу, знання медико-соціальних проблем,

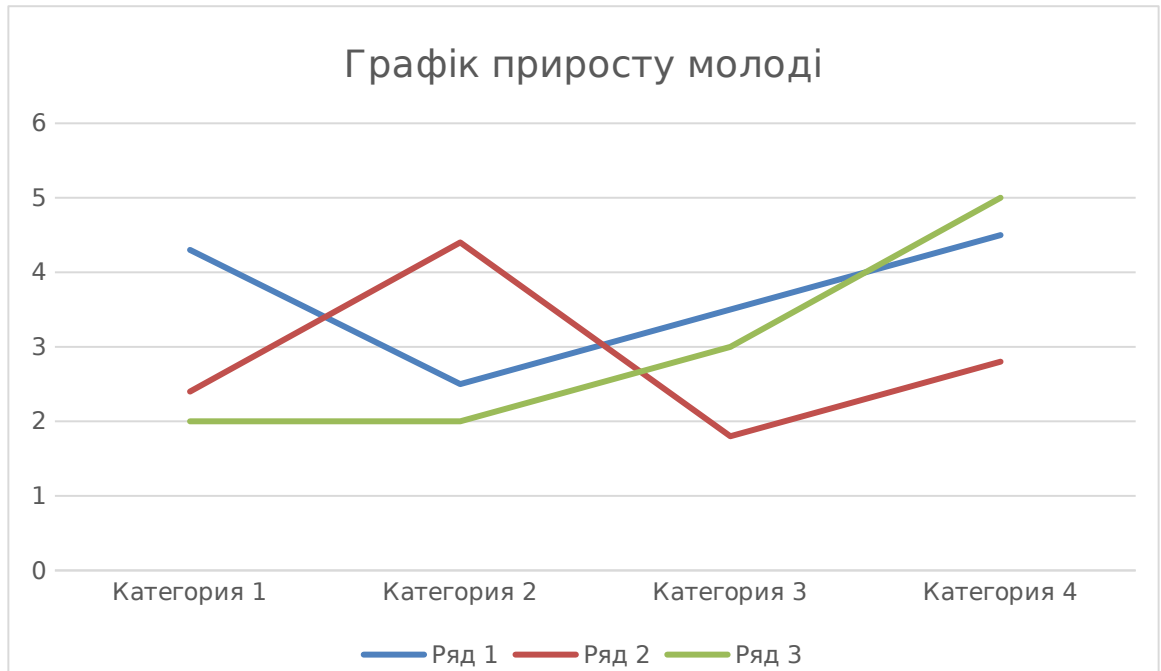
корекції алкоголізму, наркоманії, профілактики захворювань, збереження репродуктивного здоров'я, збереження вагітності, розвитку сімейних традицій та ін.

Формами роботи з молодою сім'єю є: мобільні начально-практичні курси, навчально-консультативні пункти, вечірні жіночі та юнацькі гімназії, клуби для дівчат, кабінети Довіри; лекторії, дискусійні клуби, спеціалізовані служби тощо [44]. Для соціальної підтримки молодої сім'ї застосовуються такі методи роботи як тренінги умінь спілкування та поведінки в різних стресових і критичних ситуаціях, тестування, індивідуально-групові психологічні консультації, лекції та семінари, проєктивні методики діагностики, інші методи соціально-педагогічної діяльності [56].

Отже, соціально-педагогічна діяльність з молодими сім'ями спрямована на підтримку та соціально-педагогічний супровід і полягає у раціональному вирішенні соціальних, та психолого-педагогічних проблем сім'ї, націлена на збереження основних функцій сім'ї. Працівники соціальної сфери стають соціальними партнерами для молодого подружжя, і в разі потреби надають комплексну соціальну допомогу.

Пріоритети державної політики України нині прописані відповідно до міжнародних стандартів, враховуючи реалії часу відповідно до положення молодих сімей. Важливим чинником державної політики України є вдосконалення правової системи інтересах молодих сімей; покращення існуючих та прийняття нових викликів суспільства та пошуки нових мобільних шляхів реалізації положень, прописаних у чинному законодавстві. Нормативно-правові засади підтримки молодих сімей знайшли своє відображення у Конституції України, законах України; механізми реалізації державної політики охарактеризовано у підзаконних актах (постановах

Кабінету Міністрів України, наказах міністерств і відомств щодо відповідних інструкцій, порядку дій тощо)².

У реальних умовах розвитку українського суспільства соціальної підтримки

потребує значна кількість сімей. Збільшення числа потенційних отримувачів соціальних послуг спричинене, як уже зазначалося, погіршенням соціально-економічного становища, особливо у депресивних регіонах, військовою агресією на Сході України, вимушеним переміщенням значного числа громадян в іншу місцевість, залученням великої частини населення до участі в антитерористичній операції, зменшенням реальних можливостей для

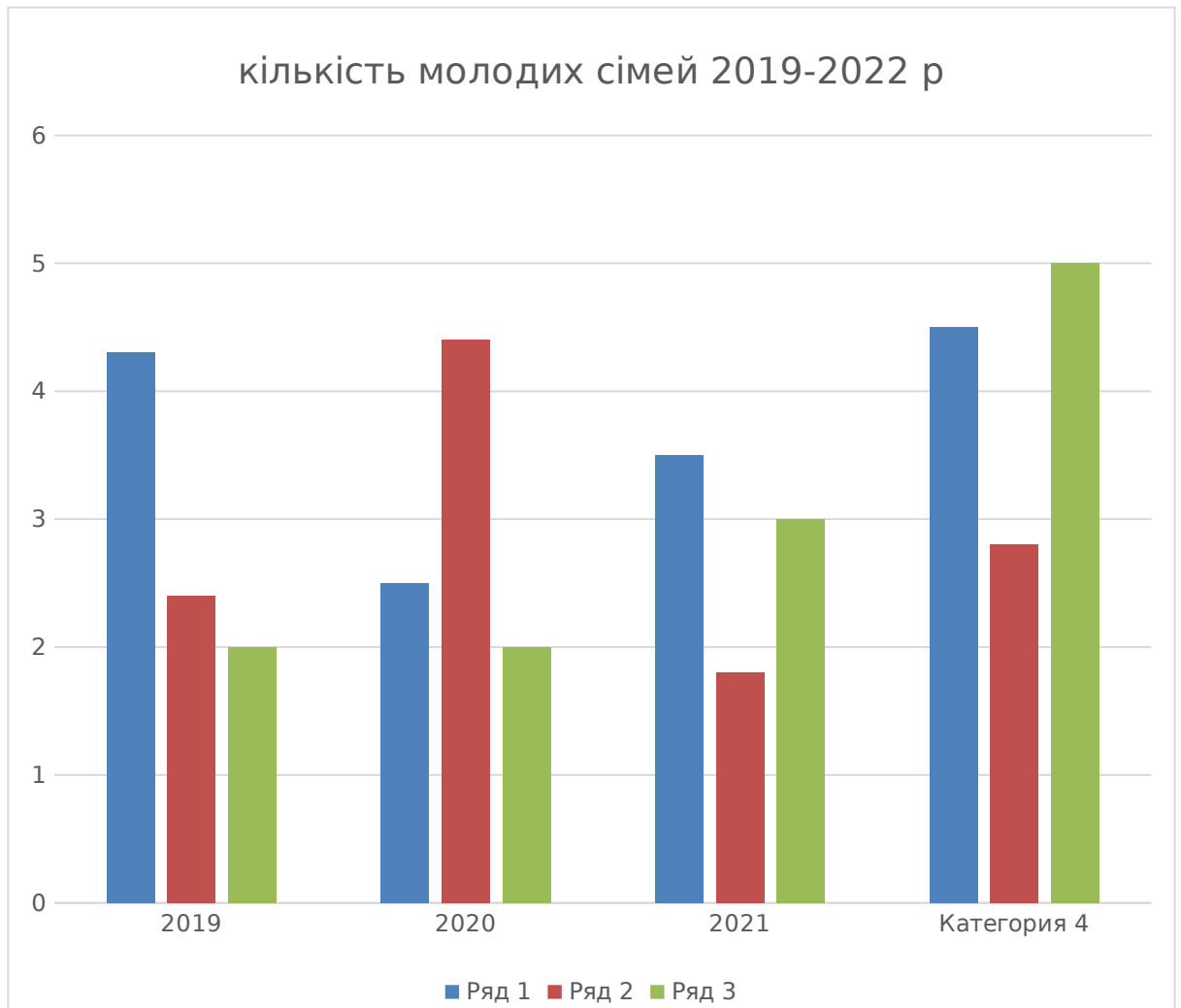
працевлаштування, низьким рівнем забезпечення громадян базовим пакетом соціальних послуг³.

Таблиця 2. Вразливі категорії молодого населення:

² https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21626/7/Social_work_P1_II.pdf

³ <https://www.kmu.gov.ua/npas/248898080>

1.	сім'ї трудових мігрантів	Молодь
2.	неповнолітні батьки	Молодь
3.	неповні сім'ї	Молодь
4.	сім'ї з дітьми, особливо багатодітні	Молодь
5.	біженці, або внутрішньо переміщені особи/сім'ї	Молодь
6.	сім'ї, в яких є недієздатні особи	Молодь
7.	сім'ї/, які постраждали від природних, техногенних катастроф	Молодь
8.	особи з інвалідністю	Молодь
9.	особи з числа дітей-сиріт	Молодь
10.	сім'ї, у яких батьки мають психічні розлади, не підтверджені офіційно	Молодь
11.	самотні, особи похилого віку та інші	Молодь

Графік приросту молодих сімей (Рис 1)

Соціальна робота з дітьми та сім'єю часто перебуває в центрі уваги ЗМІ. Соціальні працівники знаходяться в авангарді надання допомоги, підтримки, надійної оцінки якості та захисту дітей і їхніх сімей, які борються з різноманітними труднощами. Однак, більшість представників громадськості, включно з багатьма, хто потребує та може скористатися наявною допомогою мають дуже обмежені знання про те, що таке дитина та молода сім'я і що роблять соціальні працівники насправді. Багато хто працює в місцевих органах влади, щоб допомагати, підтримувати та просувати благополуччя та права дітей та їхніх сімей у часто складних і стресових ситуаціях, включаючи взяття дітей під опіку. Це тільки один можливий аспект їх роботи.

Соціальна робота з молоддю сім'єю. (Рис. 2)

Характеризуючи проблеми молоді сім'ї варто визначити основні чинники, орієнтири. На нашу думку, проблеми молодих сімей пов'язані:

- з матеріальним становищем – сюди включаємо безробіття чере військовий стан, фінансову неспроможність, проживання, харчування, забезпечення дозвілля тощо.
- виховання дітей (поділ ролей)
- взаємостосунки з ріднею (невістка, свекруха, теща, зять)

- сімейні конфлікти (побутові, моральні, через економічні та психологічні проблеми та ін.
- хвороби (хронічні, алкоголізм, наркоманія, рак, СНІД, туберкульоз тощо) [28, 56]

У сучасному світі, отруєному пандемією COVID-19, соціальна дійсність знаходиться в об'єктиві уваги політиків, медичних працівників, науковців, управлінців, громадських діячів, підприємців, волонтерів тощо. Аналізом різних аспектів функціонування суспільства в умовах пандемії і виявленням закономірностей його розвитку, вивченням людини як суб'єкта соціальної життєдіяльності, включеного в систему суспільних відносин, займається плеяда наукових дослідників у сферах медицини, філософії, психології, соціальних наук та політології, культурології та ін. Криза не тільки підкреслила слабкість системи охорони здоров'я, але й виявила цілий комплекс недоліків в організації роботи державних інституцій. Про це свідчить паралельне існування багатьох організацій, підконтрольних різним структурам, одночасне входження відповідальних осіб до різних угруповань, відсутність адекватної комунікації між різними системами, недостатній авторитет центральних органів влади на місцях, слабка координація дій місцевих органів влади між собою та з центром та ін.

Проблема соціального проектування набуває сьогодні особливої значущості, адже сучасний світ стоїть перед широким колом викликів та проблем, які впливають на розвиток суспільства. Нині, коли світ поглинула пандемія, особливо важливим є використання сучасного проектного підходу до розв'язання соціальних проблем у вимушених умовах, орієнтація на досягнення кінцевих результатів з мінімальними витратами часу та коштів, що зумовило вибір теми нашої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціального проєктування досліджено у працях О. Безпалько, Т. Дридзе, В. Курбатова, В. Лукова, Л. Тютті та ін. Діяльність та функціонування соціальних проєктів вивчали Т. Азарова, І. Іонова, М. Коган, В. Плишевський, О. Пометун, В. Шкурко та ін. Попри це, значна кількість розвідок не вичерпує всіх аспектів проблеми, що зумовлює актуальність нашого дослідження та вибір теми публікації.

Соціальна дійсність сьогодення, пронизана світовою епідемією коронавірусу, зазнала колосальні втрати практично в усіх сферах суспільного життя – охороні здоров'я, економіці, виробництві. COVID-19 перевернув життя кожного та дозволив по-новому поглянути на те, які характеристики соціальної дійсності стануть основоположними у цій битві за виживання. Попри всі негаразди, пов'язані з пандемією, саме вона висвітлила ключові аспекти у проєктній діяльності, що сприятимуть адаптації до нової реальності. Наявність соціальних проєктів свідчить про зрілість суспільства, глибоке сприйняття та розуміння ним реальності, виникнення усвідомлення того, що кожен є співвідповідальним за долю свого краю, народу. Стало очевидним – неможливо побудувати комфортне життя відірвано від того, що відбувається навколо. Соціальні проєкти творять соціально активні, творчі люди задля розвитку і прогресу своєї країни. Кожна ініціатива потребує обґрунтування, підтримки певних об'єднань, організацій чи впливових осіб, знаходження коштів на реалізацію тощо. Це пов'язано зі зверненнями до різних соціальних інституцій, участю в конкурсах, що, в свою чергу, вимагає аргументованих пояснень, формулювання конкретних цілей та завдань, опису видів діяльності логічно викладених та відповідно оформлених. Усе це є складовими проєктної діяльності як невід'ємної частини реалізації соціальних ініціатив на різних рівнях (державному, регіональному, місцевому) (Курбатов, 2001, с. 19).

Розглядаючи проєкт (тут незрозуміло, треба якось перефразувати, наприклад: розглядаючи проєкт як наукову категорію, як поняття. Або, у наукових джерелах, (дослідники, соціологи чи ще там хтось) розглядають проєкт як ... Або, поділяємо думку дослідників, які розглядають проєкт як...) мисленнєву конструкцію певних змін, що сплановані та можуть бути реалізовані (Дридзе, 1995, с. 8). Таку конструкцію можна розглядати як чітко структуровану модель, якій притаманна націленість на реалізацію задуму. Та бувають ситуації форс-мажорні, які спланувати неможливо. У випадку з пандемією COVID-19 доводиться приймати рішення про продовження терміну реалізації проєкту та повністю змінювати дати реалізації, тобто – конструювати ініціативу на ходу, що є ні чим іншим, як творчим процесом соціальної дійсності, який вимагає прояву особливої рішучості, креативності та не знімає відповідальності із засновника (організатора) перед соціальними інституціями та соціумом в цілому (Безпалько, 2010, с. 9).

Загалом, будь-який проєкт розглядається у науковій літературі(Безпалько) як сукупність взаємопов'язаних дій з чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення профільних спеціалістів та ресурсів з метою досягнення певних цілей організації. Проєкт містить концептуальну основу (опис ініціативи, її смислу, гіпотези, оцінку їх новизни і можливих наслідків) і системно-організаційну частину (опис конкретних механізмів й етапів реалізації проєкту) (Безпалько, 2010, с. 19).

О. Безпалько справедливо, на наш погляд, характеризує проєкт як систему сформульованих завдань, фізичних об'єктів, технологічних процесів, відповідної документації, що створюються й упроваджуються для реалізації цих завдань, а також сукупність ресурсів та управлінських рішень щодо досягнення проєктної мети. Проєкт – це унікальне починання, яке інтегрує в собі як певну ідею, задум, так і дії щодо втілення цього задуму в життя. Більшість з цих ідей потребують креативного мислення, мобільності та

творчої реалізації і, звісно, чіткої структури виконання плану (поза планом) (Безпалько, 2010).

Таблиця 3.1 Схеми розвитку компетентності різноманітності

I.	Розуміння себе
A.	Зрозуміти власне ставлення та переконання соціального працівника щодо різних груп
B.	Розуміти вплив поглядів і переконань сім'ї працівника на соціальне життя власні погляди та переконання працівника щодо різноманітних груп
C.	Розуміти вплив поглядів і переконань екосистеми працівника на соціальне власні погляди та переконання працівника щодо різноманітних груп
D.	Розуміти вплив суспільних установок і переконань на власні соціальні працівники ставлення та переконання щодо різноманітних груп
II.	Розуміння суспільних впливів
A.	Зрозумійте історію кожної різноманітної групи
B.	Розуміти історичні та поточні стереотипи, упередження, дискримінацію та гноблення
C.	Розуміти формальні та неформальні механізми у суспільстві, які викликають або підсилюють дискримінацію або гноблення (в минулому та теперішньому)
Г..	Розуміти привілеї та переваги, які мають домінуючі групи над населенням (чоловіки привілей, привілей білих, привілей гетеросексуалів, привілей багатства або класу тощо)

III.	Розуміння різноманітної групи
A.	Зрозумійте особливу культуру та обставини, які роблять кожну групу різноманітною
B.	Розуміти цінності, вірування та звичаї кожної різноманітної групи
C.	Розуміти сильні сторони різних груп і ресурси, доступні в їхніх екосистемах
D.	Розуміти соціальні, психологічні, економічні та політичні наслідки історичних і поточних подій стереотипи, упередження, дискримінація та пригнічення різних груп
IV.	Розвиток різноманітних компетентних практичних навичок
A.	Розвивайте знання щодо побудови стосунків, оцінювання, планування, дій, оцінювання і припинення, які необхідні для надання послуг у спосіб
B.	Розвивайте особисту та професійну систему цінностей, яка цінує різноманітність
C.	Розвивайте навички надання прямих і непрямих послуг у спосіб, який очікується в межах груп

Важливим у соціальній роботі з молодими сім'ями є соціальнопроекування. Соціальний проект – сконструйоване соціальне

нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження, вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням (Плишевський, 2001). На думку М. Коган, соціальний проєкт – це опис конкретної ситуації, яка може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання (Коган, 1989). У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проєктів О. Пометун визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проєктах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування (Пометун, 2003).

Соціальне проєктування з молодими сім'ями має орієнтуватися не на суб'єктивні бажання, а на знання об'єктивних законів медичного та соціального розвитку, на наукові методи – використання матриці ідей, входження в роль, методи мобільності, методи аналогій, асоціацій, повної реорганізації тощо, націлені на реалізацію поставленої мети за будь-яких умов.

Соціальні проєкти для сімей можуть бути спрямовані на: створення умов для розвитку соціальності суб'єкта (особистості, підгрупи, групи); самореалізації особистості в основних сферах її життєдіяльності; забезпечення сприятливих умов для соціалізації особистості в різних сферах соціального середовища; вирішення чи мінімізацію несприятливих умов соціалізації особистості. Означені підходи до класифікації проєктів дозволяють визначити базові ознаки соціальних проєктів, серед яких: цілепокладання, організаційна, територіальна, соціально-інституційна, інноваційна, ресурсна, соціально-інформаційна та соціально-інституційна та ін. (Безпалько). Таким чином соціальний проєкт можна розглядати як сукупність технологічних, управлінських та організаційних рішень,

спрямованих на вирішення соціальних проблем, поліпшення соціокультурних умов життєдіяльності особистості, проведення необхідних соціальних змін (Тюптя, 2004).

Унаслідок різнобічності суспільного життя, багатоплановості соціальних сфер, існує велика кількість підходів до класифікації соціальних проєктів, сформульованих на підставі різних ознак. Знання типології проєктів на початковому етапі допомагає визначити коло завдань, вирішення яких є необхідним для досягнення результату, реалізації поставленої мети (Тюптя, 2004, с. 2). Крім того, використання класифікації дозволяє зрозуміти відмінність розроблюваного проєкту від суміжних видів проєктів та діяльності, а творчий підхід допомагає зробити його унікальним та максимально легким у реалізації.

У найзагальнішому вигляді соціальні проєкти поділяються на «нормальні» і «реальні». «Нормальний» (ідеальний тип соціального проєкту) – проєкт, в якому основні ознаки (такі, як масштаб проєкту, якість ресурсів забезпечення і т. ін.) врівноважують один одного рівноправно. У «реальних проєктах» домінує одна з ознак (Безпалько, 2010).

Розглядаючи проєкти за змістом наповнення, їх відповідно класифікують на ті, що орієнтують на максимальне розуміння і врахування специфіки культурного середовища, яке стає об'єктом проєктної діяльності та проєкти, які своїм завданням ставлять експорт власних зразків у чужий культурний контекст. У дослідницькій науковій літературі за характером проєктних змін вирізняють проєкти: підтримуючі, реставраційні, реанімаційні – ті, що вирішують містобудівні, екологічні та інші завдання, а також задачі збереження обрядів і ритуалів (Тюптя, 2004).

Проєкти також класифікують за характером діяльності: освітні, науково-технічні, культурні проєкти, інші послуги; за масштабами (масштабами фінансування?): мікропроєкти – до 10 тис. дол. США, малі

проекти –10-100 тис. дол. США, мегапроекти – понад 100 тис. дол. США; за особливостями фінансування (інвестиційні, спонсорські, кредитні, бюджетні, субсидійовані, благодійні); за термінами реалізації: короткострокові (1-2 роки), середньострокові (2-6 років), довгострокові (понад 5 років) (Безпалько, 2010; Дридзе, 1995; Єрмаков, 2003; Тюття, 2004).

Підбиваючи підсумки дослідження зазначаємо, що будь-які соціальні утворення неможливо уявити без особистості, її активної діяльності, одним з результатів якої і є соціальне проектування. Соціальне проектування, незважаючи на велику кількість його класифікацій, починається з усвідомлення соціальної дійсності та розробки інновацій та інноватики в соціальній роботі. Епідемія COVID-19 та військовий стан суттєво вплинули на різні сфери життя в Україні, підкресливши низку проблем, у тому числі в соціальному секторі. Людина як істота соціальна на основі соціальних зв'язків і взаємодії творить мікро- і макрогрупи, об'єднання і швидко діє у вимушених ситуаціях. Наразі проєктні спільноти об'єдналися навколо проблеми світового масштабу. Вони активно працюють над розробкою нових проєктів з молодими сім'ями із найбільш актуальних тематик, нового формату навчання та різних форм заходів в умовах вимушеної пандемії задля допомоги громадам у справі подолання викликів COVID-19 та його наслідків.

РОЗДІЛ 2. РОЗДІЛ 2. ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ

2.1. Організація дослідницько-експериментальної роботи з молодими сім'ями

Беручи до уваги вищесказане, розглянемо способи оптимізації соціальної роботи з молодими сім'ями. Як ми вже зазначали, соціальна робота з молоддю сім'єю – сукупність форм і методів взаємодії соціальних

інституцій держави і суспільства та сім'ї націлена на покращення умов її існування, життєдіяльності та реалізація права на свободу вибору та думки, що прописано у вітчизняних та міжнародних стандартах. Як відомо, проблемами молоді займаються центри соціальних служб для молоді. Такі центри здійснюють соціальний аналіз, та реалізують профілактику, патронаж реабілітацію та соціальну, педагогічну, та психологічну підтримку, що базується на основних засадах соціально-педагогічної, соціально-психологічної та юридичної доктрин.

Основним принципом, який вважають найважливішим є самозабезпечення молоді сім'ї, і це не дивно, адже найчастіше молоді сім'ї розпадаються саме через те, що не мають за що існувати (не має за що жити, не має де жити, не має роботи тощо).

Слово «сім'я» походить від римського слова «*famulus*», що означає слуга (Кліке, 2003)⁴. Він заявив, що сім'я в основному сприймається як основний соціальний інститут і локус значної частини соціального життя людини діяльність. Згідно з Ламанна (Lamanna, 2012), сім'я є заклад, де людина робить перший крок, перший досвід, перші радості та потім печаль залишає сім'ю і стикається з великим світом⁵. Обов'язково відзначити що сім'я відрізняється від інших малих груп певною особливістю особливості. Історично характер сім'ї змінювався з роками. Для наприклад, у традиційному нігерійському суспільстві сім'я ніколи не вважалася чоловіком, скоріше жінка та діти, родина була згрупована за лініями споріднення та спорідненість. Ці групи зазвичай залежать від потреб суспільства заданий час. Спосіб визначення сім'ї має повне значення для суспільства політики, програми та процеси (Briar-Lawson, 2016)

⁴ Cliquet, R. (2003). Major trends affecting families in the new millennium: Western Europe and North America in major trends affecting families: A background document prepared by the programme on the family. New York: United Nations

⁵ Lamanna, M.A. & Riedman, A. (2012), *Marriages, families, and relationships: making choices in a diverse society* (7th ed.). Wadsworth: Cengage Learning.

Проте, як би ми це не визначали, нам важливо знати це. Сім'я створюється, коли двоє або більше людей намагаються побудувати інтимні стосунки навколишнє середовище. Під цим ми маємо на увазі середовище, наповнене спільними цілями, відданість, а також рівень довіри та відповідальності один перед одним (Констебль, 2016)⁶. Більшість сімей формуються як спосіб задоволення різноманітних потреб такі як фізіологічні потреби, емоційні потреби; засоби безпеки та інші потреби, які можна зустріти сім'єю. Окрім задоволення цих потреб, сім'ї також створено для забезпечення емоційної підтримки та соціальної підтримки членів родина. Сім'ї також є зв'язком із минулим і повинні мати таку можливість забезпечують безперервність між учорашнім і сьогоднішнім днем. Сім'ї також виконують роль а зв'язуючи силу і шлях до майбутнього в результаті соціалізації, що триває в ньому (Окоуе, 2017).

Різноманітні функції сім'ї включають:регулювання статевої поведінки, збільшення чисельності населення (розмноження), економічний фактор.

Регулювання статевої поведінки. Знання та розуміння регуляції статевої поведінки є надається особі в її сім'ї. У цьому сенсі Ні суспільство або спільноти, залишає індивідам керувати своєю сексуальною поведінкою так, як вони хочуть, скоріше існує цілий набір писаних і неписаних правил і норм, які можуть забороняти певні способи сексуальної поведінки. Маючи на увазі сексуальну поведінку в більшості випадків на суспільства впливають певні релігійні переконання, цінності та норми.

Збільшення чисельності населення (Розмноження). Це друга функція, яку виконує сім'я в суспільстві. Кожна нація та суспільство в цілому, потребує нового покоління людей, щоб замінити старих, а також розвиватися. Хоча заміна може бути досягнута шляхом міграції та

⁶ Constable R. & Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago: Lyceum Books.

завоювання інших суспільств, але воно зазвичай не є тривалим. Якщо є відсутність відтворення, то суспільство через деякий час зникне.

Економічний фактор. Ця функція відіграє важливу роль у сім'ї. У традиційному суспільстві, сім'я є основною економічною одиницею. Це не змінилося й сьогодні сім'я все ще має головною мету задоволення основних потреб, таких як їжа, одяг, житло, потреби в охороні здоров'я, грошові ресурси та комфорт. Сім'ї розглядаються як основні одиниці кожного суспільства, які несуть відповідальність для виробництва та виховання людських ресурсів для кожної нації. Ці ресурси у свою чергу створюють багатство (Okoye, 2017)⁷.

Освіта

Освіта дуже важлива в будь-якому суспільстві, і це визнає більшість людей. Першу освіту людина здобуває через процес соціалізації. с. Освітній акцент надається через сімейні стосунки та відносини, у побуті. Молоді батьки вкладають багато сил у своє чадо, згодом відправляючи дитину у дитячий садочок, потім – у школу, коледж, ВИШ тощо.

Захист та емоційна підтримка.

Ці фактори життєво важливі для існування індивідів. Щоб розвиватися, підтримуючи аспекти чесності, моралі та цінностей, особа потребує прихильності. Ними володіють члени сім'ї щодо обов'язків підвищення впевненості в собі та підтримки по відношенню до моментів труднощів і проблем. За відсутності психологічних вимог кожна людина може зіткнутися з багатьма проблемами, що призводять до оперативного росту та розвитку.

Соціальний статус

⁷ Okoye, U.O. (September, 2017). Fostering family resilience in Nigeria's recessed economy: challenges, options and academic perspectives. Keynote address presented at the 18th Annual International Home Economics Research Association of Nigeria (HERAN) Conference holding at the Hall of Fame, University of Nigeria, Nsukka, on the theme Family survival in a recessed economy: Viable options and Research Perspectives, 29th September to 2nd October, 2017

Сім'я сприяє наданню індивіду соціального статусу. Людина ілюструє свою ідентичність на основі родини, до якої він належить. Такі фактори, як каста, клас, віросповідання, походження та етнічна приналежність надані людині сім'єю.

Надбання

Витривалість та стійкість до умов життя є основними цілями індивіду; він повинен наполегливо працювати, щоб досягти цього, і отримує всю підтримку та допомогу від членів сім'ї.

Зміни в сучасній структурі сім'ї На початку сімейного життя сім'ї жили в розширеній родині і члени залежали один від одного для базового виживання та підтримки. Сімейна система склалася в ці ранні часи, оскільки багато осіб були потрібні для задоволення сімейних обов'язків і потреб і виконували багато завдань. Наприклад, сім'я процвітала, займаючись сільським господарством, і багато рук було потрібно в господарстві для збільшення виробництва. Також було потрібно багато людей для боротьби з агресивними сусідами під час війни. Тому розширена сімейна система виникла з необхідності в той конкретний момент часу. Проте в сучасний час ситуація вже не та і сили індустріалізація та урбанізація принесли з собою зміни, яких немає місця для системи розширеної сім'ї (Окоуе, 2017).

У тому ж дусі поділ праці зробили можливим виконання сімейних обов'язків інших людей, тим самим обмежуючи потребу в розширеній системі. Зміни, які відбулися в сучасній сім'ї вивчали такі вчені, як Люкстон (2011), Він відзначив,, що функції сім'ї мають кардинально змінилося в порівнянні з тим, що було раніше. Наприклад, ми це знаємо багато батьків не мають часу на навчання своїх дітей. Деякі батьки не навіть впевнені в тому, чого від них очікують щодо їхніх дітей, а деякі не можуть розрізнити те, що є всездозволенним, а що є справедливим (Окоуе, 2016). Деякі батьки не впевнені у тому, що таке жорстоке поводження з дитиною. Всі ці турботи

відбиваються на сім'я і суспільство. Вчені вважають, що змінюється функція сім'ї є результатом реакції на індустріалізацію та спеціалізацію. Сьогодні в нашому суспільстві є інститути, які беруть на себе ті функції, які були зазвичай у сфері сім'ї. Таких як безпека громадян (поліція та інші сили) виховання молоді (школи всіх типів) догляд за хворими та слабкими і літніми (лікарні) моральне і релігійне навчання (церква) тощо. Раніше це все робили в родині, але зараз це вже не так.

Сім'я – ні більше не відповідають безпосередньо за виконання певних ролей, які раніше належали їм виключні права. Усе це послабило сім'ю. Проте питання є що можна зробити для зміцнення сім'ї навіть в умовах цих недавніх тенденції? Отже, ми робимо висновок, що сім'ям потрібно допомагати

. Соціальні працівники можуть допомогти сім'ям насолоджуватися всім, що може запропонувати суспільство, і залишатися незмінним.

Зміна ролі жінки

Ще одна зміна, яка відбувається в структурі сім'ї, - це зміна ролі жінок. Зміна ролі жінки є однією з найдраматичніших і часто цитуються соціальні метаморфози в нашому сучасному суспільстві. Жінки сьогодні є змінюються залежно від того, як вони бачать себе, а також те, як бачать інші їх. Тепер жінки обрали шлях, відмінний від того, що було в суспільстві раніше і все це так чи інакше впливає на сім'ю життя.

Сьогодні жінки виходять з дому, щоб працювати, а деякі йдуть будувати успішну кар'єру. Інші роблять це для того, щоб отримати більше матеріальних речей, щоб доповнити і збагатити основне необхідність сімейного проживання. Багато людей у нашому суспільстві вже не впевнені яку роль жінка повинна відігравати в сім'ї, адже зараз багато жінок заробляють більше, ніж їхні подружжя. Також сучасні технології звільнили жінок від багато чого домашніх справ і обов'язків, які зазвичай належать до

їх сфери. Навіть процес народження дитини, який раніше був виключно для жінок, тепер не є таким з появою дітей з пробірки⁸. Незважаючи на все це, соціальні працівники вважають традиційну роль жінок можна належним чином використовувати для створення кращої та належної сім'ї, що впливає на повноцінне сімейне життя. Шлюб і розлучення – питання надзвичайно актуальне. Соціальні деформації змусили соціальних вчених занепокоїтися про майбутнє молодої сім'ї. Наприклад, шлюб більше не є основною вимогою для людей, які планують створювати сім'ї. Також вчені вважають, що рівень розлучень зростає навіть у Нігерії, де розлучення розглядається як своєрідне табу. Науковці вважають, що прихильність до шлюбу вже не сильна. Іншими словами, якщо один не прагне шлюбу, то вийти з нього не так складно. У сучасному суспільстві нерідко можна побачити двічі і тричі розлучених людей і тих, хто двічі і навіть тричі і більше повторно одружувалися⁹.

Шлюбний вік

Існує думка, що вік, з якого люди вступають у шлюб збільшено. Зараз люди одружуються і в набагато старшому віці. Були різні причини наведені вченими для збільшення шлюбного віку.

Перша – потреба щоб жінки здобували освіту до шлюбу. Більшість жінок воліли б мати мало освіти перед вступом у шлюб, щоб вступити в шлюб з «щось». Однією з причин, чому це важливо, є фінансова ситуація ситуація, що виникає у шлюбі, яка може включати навчання дітей школа, їх харчування та одяг, орендна плата тощо. Все це необхідно задля сімейного благополуччя.

⁸ The Family Therapist, Fleming H. Revell Company, New Jersey. Herbert, Martin (1988), Working with Children and Their Families, Lyceum Books Inc., Chicago.

⁹ References Bubenzer, Donald L. & West, John D. (1993), Counselling Couples, Sage Publications, New Delhi. Capps, Donald (Eds) (1987),

Друга — фінансова участь у шлюбі: Шлюбна церемонія передбачає багато фінансових зобов'язань і одну повинні бути готові фінансово, щоб взяти участь¹⁰.

Сім'я - це динамічний інститут. Це пройшло через а багато змін у процесі адаптації себе до зміни, що відбуваються в інших установах. Сім'я є не лише динамічна інституція, але й являє собою система. Сім'я як система має підсистеми, такі як пари, батьки та діти. Ці підсистеми є взаємопов'язані один з одним і постійно взаємодіють один з одним. Таким чином, будь-яка проблема або прогрес в одному підсистема матиме свій вплив на інші підсистеми і на всю систему в цілому. Це потрібно зберігати та планувати як і втручання в сімейну систему.

Існують різні групові процеси, які відбуваються в сімейна система. Емоційна прихильність серед члени сім'ї є однією з таких динамік. Це кріплення забезпечує ідеальний зв'язок між його членами розуміти і приймати один одного. Він також служить як а основа для збереження цінностей, релігійних переконань, традиції та норми протягом тривалого періоду часу. Інша динаміка, яка спостерігається в сім'ї, - це її здатність адаптуватися до середовища. Хоча сім'я залишається первинна установа, вона співіснує з багатьма іншими заклади, що належать до галузей освіти, професія, уряд, релігія та розваги. Члени сім'ї, так чи інакше, пов'язані з цими установами. Таким чином, сім'я вчиться переглянути свої норми, практики та цінності щодо зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі. Інша важлива динаміка, яка спостерігається в сім'ї, полягає в тому його стабільність і гармонійність. Сім'ї забезпечують стабільні відносини до своїх членів. Кожен член має а префіксована роль чоловіка, дружини, батька чи дитини. Оскільки ролі, функції та обов'язки перед інше чітко визначено, в сім'ї є стабільність. Ця стабільність є основою гармонії в родині. Проблеми приходять у сімейну систему, коли внутрішні і зовнішні події порушують

¹⁰ <http://www.ignou.ac.in/upload/bswe-02-block4-unit-16-small%20size.pdf>

вищезазначені процеси в родині. Деякі сім'ї втрачають емоційну прив'язаність один до одного і можуть спробувати розлучитися. Деякі сім'ї важко адаптуватися до навколишнього середовища і ізолюватися. Деякі сім'ї втрачають стабільність і гармонію і вдаються до постійних сварок. Зрештою, сім'ї стають неблагополучними і втрачають своє актуальність і мета існування.

Якщо сім'ї повинні бути відновлені до їх функціонального стану стані необхідне відповідне втручання. Такі втручання має бути цілісним за своєю природою та лікувати сім'я як система. Саме в цьому контексті різноманітні актуальними стають методи професії соціальної роботи тому що ці методи мають справу з окремою людиною, групою та громадою. Динаміка сім'ї система така, що вимагає інтегрованого підхід, що стосується всієї системи.

Методи втручання в соціальній роботі

1) Соціальна робота з особами в сімейному оточенні У роботі з сім'єю соціальний працівник може іноді обмежувати його взаємодію один на один з членом сім'ї. Певні проблеми, такі як погана успішність і емоційні сплески, дітей або якісь поведінкові проблеми батьків, наприклад бути авторитарним, надто вимогливим і надмірно захисний, може не вимагати участі інших підсистем сім'ї. У деяких випадках подружні конфлікти, до яких інший з подружжя може ставитися вороже ідея роботи з соціальним працівником. Такі ситуації може вимагати від працівника працювати з одним членом родини, щоб він міг впоратися з проблемою. Це процес допомоги проходить через різні фази, вказуючи, що це потрібно робити систематично.

Розглянемо етапи в роботі з членами молодих родин

Розвивайте взаєморозуміння, адаптуйте клієнта до себе, що є дуже результативно у стосунках один на один. Вислухайте його проблеми. Слухайте уважно. Співпереживайте з ним. Підтримуйте зоровий контакт. Спостерігайте за невербальним спілкуванням та мовою тіла клієнта. Зберіть

усі деталі, необхідні для обробки проблеми. Деталі містять персональні дані клієнта, його сімейне походження та необхідне інформацію про психосоціальні аспекти його особистості.

Етап оцінки проблеми. Зберіть інформацію про проблему, початок проблеми, її частоти та масштабу. Не досліджуйте області, які не стосуються обробки проблеми. Не цікавтеся питаннями конфіденційності, які можуть бути неактуальними для вирішення проблема.

Визначте проблему, яку потрібно вирішити, або позитивну поведінку, якій потрібно навчитися. Загалом це простіше розвивати нову позитивну поведінку, ніж усувати негативна поведінку.

Не приймайте всю проблему. Візьміть цю частину, яким можна керувати, з яким треба поводитись негайно і перш за все, аспект, який має а висока ймовірність успіху. Успіх дасть впевненість клієнта в роботі з більш складними проблеми. Резюмуйте те, що клієнт говорить під час регулярних зустрічей інтервали. Чуйно реагуйте не тільки на зміст його проблеми, а й його почуття.

Виберіть метод втручання після огляду альтернативи. Заохочуйте дивергентне мислення в клієнт. Здійснити втручання. Дозвольте йому взяти на себе відповідальність за свою проблему вирішення поведінки. Допоможіть йому розпізнати завдання, пов'язане з вивченням нової поведінки або у відученні від негативної поведінки.

Допоможіть йому передбачити вузькі місця та невдачі. Слідкуйте за його прогресом. Розвивати поведінку показники, щоб він міг стежити за власним прогресом періодично. Перегляньте всі аспекти втручання. Якщо ти втручання не працює, перевірте та змініть деякі особливості втручання.

Фаза припинення. Необхідно завершити процес надання допомоги обережно і поступово. Рішення має бути прийняте за погодженням з клієнтом.

Плануйте подальші дії, щоб забезпечити періодичне підкріплення нової позитивної поведінки. Забезпечте постійну доступність, коли це необхідно¹¹.

2) Соціальна робота з групами в сімейній системі

Багато батьків стикаються з поширеними проблемами у вихованні своїх дітей. Так само діти або подружжя також може мати кілька проблем, які мають а загальний шаблон. За таких обставин так і буде корисніше допомагати їм у групах, а не мати справу з ними як особами. Діти, які можуть мати був направлений за правопорушну поведінку або вдачу

істерики, можуть отримати велику користь, якщо вони зустрінуться з іншими дітьми зі схожими проблемами та працювати разом, щоб вийти з них проблема. Саме в цьому контексті передбачається робота з групами

значення в практиці соціальної роботи з сім'ями. Групи надають членам навчальний досвід, можливість обмінюватися досвідом і брати участь

взаємне вирішення проблем. Учасники отримують можливість підвищити їхню впевненість під керівництвом а професійний соціальний працівник.

Етапи роботи з групами

3) Робота з системою «Спільнота для сім'ї».

Сім'я існує не ізольовано, так і в громаді. Спільнота є основною системою підтримки для родини. Члени сім'ї також члени інших установ громади. Для Наприклад, батько в сім'ї може працювати в промисловості, і мати може працювати в а державне підприємство. Можливо, діти навчаються в школі та коледжі. На додаток до цього вони можуть бути членами певної релігії та резидентами та конкретне сусідство.

Деякі проблеми в сім'ї вплинуть на їх роль в інших установах громади та деяких проблеми цих установ також вплинуть на динаміка в сім'ї.

¹¹ John, Antony, D. (1994), Skills of Counselling, Anugraha Publications, Nagercoil. Prashantham, B.J. (1988), Indian Case Studies in Therapeutic Counselling, Christaian Counselling Centre, Vellore.

Наприклад, промисловість може піти на звільнення і припинити послуги батька сім'ї. Коледж може застосовувати дисциплінарні стягнення на сина через його недисциплінованість у студентському містечку. А Трагічна ситуація може статися там, де єдиний хліб Переможець дуже бідної сім'ї гине в аварії, і родина опиняється на вулиці. У всіх цих ситуаціях, сам процес допомоги та відновлення сім'ї потребує допомоги громади. Робітник має мобілізувати наявні ресурси громади для допомоги родинам. Саме в цьому контексті що соціальна робота практикує спільноту від імені сімейного середовища стає актуальним.

Варіанти соціальної та громадської роботи

№	Вид діяльності	Результат
1	бесіда	10
2	спостереження	1
3	тестування	3
4	анкетування	4
5	анкетування	5
6	бесіда	6
7	тренінг	12
8	семінар	20
9	діагностика	7
10	реабілітація	6
11	адаптація	8
12	симбіоз	3
13	реабілітація	4
14	діалог	9
15	контакт	9

У деяких сімей може бути спільна проблема рішення може полягати в мобілізації ресурсів громади. Наприклад, працівник може працювати з а небагато домогосподарок, чия головна проблема – їхня неможливість влаштуватися на роботу, оскільки немає нікого на додому, щоб піклуватися про своїх маленьких дітей. Ці жінки відчайдушно потребують додаткового дохід. Вони кваліфіковані і є робота доступний. У такій ситуації це піде на користь для цих сімей, якщо центр денного догляду за дітьми можна організувати в громаді. Ось, спроба робітника в мобілізації громади ресурсів вирішує проблему багатьох сімей.

Уявіть собі ситуацію, коли хлібороб а сім'я втратила роботу. Він також не є кваліфікованим робітник. Працівник може зв'язати його з а професійно-технічного навчального закладу в спільноти для навчання навичкам заробітку, а пізніше на, може організувати позику для самозайнятості від а банківська установа в громаді. Інколи працівникові доводиться говорити від імені дітей деяких сімей, які або є сиротами або з неповних сімей. Ці діти потребують прийом і пільги в закладі інтернатного типу. Він може зіткнутися з ситуацією, коли діти не можуть оплатити проживання, навчання або вони можуть не мати права з точки зору критерії прийому. У такій ситуації він грає активну роль у забезпеченні стипендій від спільноти або забезпечення допуску шляхом переговорів критерії прийому. У всіх цих ситуаціях робітнику доводиться працювати з спільноти та мобілізувати її ресурси, щоб допомогти деякі члени сім'ї.

4) Кризове втручання

Криза може наступити в сім'ї несподівано у вигляді смерті подружжя або дитини, позашлюбні стосунки, тривале ув'язнення подружжя або наркозалежність підліток. Це критичний період у житті сім'ї. Це порушує стабільність і гармонію в сім'ї і піддає ставити на ставку безпеку та виживання членів родина. Саме в цьому контексті певна зовнішня підтримка

необхідна цим родинам. Кризове втручання – це однетакий метод, який широко використовується в соціальній роботі. Дозвольте їм висвітлити почуття. Це дуже важливо. Стурбованість походженням і причинами кризи є менш актуальним. Не витрачайте на це багато часу аспект. Оцініть вплив кризи на сім'ю. Дізнайтеся ступінь і ступінь порушення функції і порушення. Оцініть силу его членів сім'ї.

Визначте основні засоби захисту та звичну адаптацію моделі членів. Забезпечити наявність внутрішніх, внутрішньосімейних та ресурси громади.

Фаза втручання. Покращте когнітивне сприйняття учасників надаючи більше знань про кризу та способи поведження з ним. Дозвольте їм усвідомити свої почуття, наприклад як горе, шок і тривога. Надайте їм гарантії та емоційна підтримка. Мобілізація ресурсів, таких як матеріальні та грошові допомогу та вимагати допомоги від сусідів і родичів. Дозвольте їм мобілізувати такі ресурси самі, а також використовувати його. Стимулювати відновлення навичок адаптації. Навчати нові погляди та навички, необхідні для життя. Фаза припинення Вкажіть на дозрівання, що відбувається під час подолання кризи. Це позитивний результат кризового втручання. Подальше спостереження до досягнення здорової рівноваги відновлено. Це допоможе родині дивитися в майбутнє загрози автентичності.

5) Сімейна терапія

Сімейна терапія має на меті знайти способи, які приносять більше задоволення життя для всієї родини. Сім'я вважається як система і непристосована людина дається лікування в рамках сімейної системи. Передбачається, що проблема однієї людини в сім'ї – продукт як він взаємодіє з іншими членами сім'ї та як інші взаємодіють з ним. Проблеми, такі як алкоголізм, розпад подружжя та сімейне насильство, каннаводити як приклади. У цьому контексті це необхідно працювати всією родиною або з

тими, хто є стурбований проблемою. Сімейна терапія - це одне такий метод, який широко використовується в соціальній роботі

Розвивайте взаєморозуміння. Вивчайте сімейну систему. Визначте, що заважає сім'ї вирішити проблему власна проблема. Недостатньо просто вирішити нагальна проблема в сім'ї. Навчіть членів сім'ї відкритому спілкуванню їхні позитивні чи негативні почуття, бажання та потреби. Втручатися, коли розбіжності почуттів, слів, або дії відзначаються. Заохочуйте членів до взаємодії всередині та ззовні терапія. Покажіть, як відбувається загальна взаємодія між усі члени важливі для вирішення проблеми. Допомагайте членам сім'ї об'єктивно розглядати їх довготривалі переконання, цінності та очікування, які можуть заблокувати процес вирішення проблем. Відкрийте багато нових шляхів для вирішення проблем. Допоможіть їм знайти відповідні шляхи вирішення їх проблеми. Навчіть сім'ю вирішувати свою проблему себе. Навчайте членів сім'ї про необхідність залишайтеся на зв'язку з околицями та малюйте на своїх ресурсах.

б) Подружнє консультування

Подружнє консультування використовується для вирішення конфліктів між чоловік і його дружина. Можливі подружні конфлікти практично над чим завгодно. Сфери, які можуть призвести до серйозних труднощів:

- грошові питання,
- виховання дітей,
- невиконання обов'язків по відношенню один до одного,
- нездатність відповідати вимогам кар'єрного зросту,
- позашлюбних зв'язків
- сексуальних стосунків.

Основними причинами подружніх конфліктів є нереалістичні очікування пари та їх особистісні риси. У цьому контексті необхідно працювати разом з чоловіком і дружиною над відновленням стабільності гармонії у відносинах.

Одним із таких методів, який широко використовується, є консультування. Розвивайте стосунки з парою. Дозвольте дружині визначити проблему. Обговоріть з ними про його негативний вплив на них відносини. Дати можливість подружжю зрозуміти причини виникнення проблема. Іноді причини можуть бути зовнішніми подружня одиниця. Вкажіть, як нездатність справлятися зі щоденним стресом у веденні сім'ї псуються відносини між чоловік і дружина. За їхньої згоди виберіть ту частину проблема, яку необхідно вирішити, виходячи з її безпосередність і керованість. Озброїти їх навичками відкритого, прямого, змістовного, що приносить задоволення від спілкування. Відновіть їх взаємодію один з одним. Допоможіть їм розвинути співчуття один до одного. Відродіть любов і турботу, які б вони мали на початку свого подружнього життя. Допоможіть їм з'ясувати стресові фактори в сім'ї та навчити їх методам управління стресом.

Робота над важливими напрямками в подружніх стосунках, такі як стосунки (рис. 3)

вірність

підтримка

лідерство

відповідальні
сть

сексуальні
стосунки

Дайте їм «домашнє завдання», перш ніж вони прийдуть за наступна сесія. Зміцнити систему підтримки в сім'ї (старійшини) і поза родиною (мікрорайон). Дозвольте їм не тільки вирішувати проблеми, а й навчитися розв'язувати проблеми. Це їм допоможе у майбутньому вирішувати свої проблеми самі, замість того, щоб покладатися на зовнішню допомогу. Дошлюбне консультування Молодь потребує орієнтації, перш ніж отримати одружений. Багато проблем у шлюбі, а пізніше, в сімейному житті простежується нереалістичність очікувань і викривлених думок пара б розважали до шлюбу. В цьому контексті,

необхідно організувати консультаційні служби для ті молоді люди, які збираються одружитися. Дошлюбне консультування є одним із таких методів, який широко використовується в практиці соціальної роботи.

Дайте клієнтам зрозуміти цілі та призначення шлюбу в реальних умовах. Зробіть так, щоб вони усвідомили свою нереальність очікування, незрілий образ мислення, неадекватне ставлення, яке б вони мали дізналися від власних батьків, сусідів чи з інтернету.

Тренувати їх навичкам міжособистісних стосунків, спілкування та вирішення проблем. Допоможіть їм усвідомити свої ролі та обов'язки один до одного, а також до своїх батьків і родичів. Дайте їм зрозуміти фізіологічні та біологічні виміри статевих стосунків та їх значення в шлюбі. Усуньте їх незнання, страх, провину, огиду або занепокоєння з приводу сексуальних стосунків і супутні проблеми, такі як імпотенція та фригідність. Поясніть їм важливість функціонування повної сім'ї з дітьми. Підкресліть важливість норми для нашої країни і вкажіть різноманітні можливості та методи планування родини¹².

Єдиного способу вирішення сімейних проблем не існує. Жодна теоретична система повністю не пояснює динаміку проблеми, а також методи їх вирішення. Отже, існує потреба в розвитку підходу, що характеризується знанням багатьох теорій і навичок для правильного вибору підходів і методів у роботі з клієнтами. Практика соціальної роботи з сім'єю, безумовно, обертається навколо підходу. Причини очевидні. Сім'я - це динамічна система. Проблеми є багатограними. Причини і наслідки є складними для розуміння та важкими для опрацювання. Отже, це вимагає підходу, в якому знання і навички різних дисциплін поєднуються для досягнення ефекту зміни сімейного ладу. Соціальний працівник повинен мати можливість обирати будь-яке поєднання методів роботи. Окремі особи, групи та спільнота, а

¹² References Bubenzer, Donald L. & West, John D. (1993), *Counselling Couples*, Sage Publications, New Delhi. Capps, Donald (Eds) (1987)

також інші стратегії, такі як кризове втручання, сім'я та терапія, подружнє та дошлюбне консультування тощо.¹³

Молода сім'я є основним інститутом суспільства. Отже, важливо, щоб ми були оснащені навичками та знаннями роботи з сім'єю. Ми прийшли до висновку, що проблеми, з якими стикаються молоді сім'ї мають багатогранний характер. Сім'я існує як система, а отже, вирішення проблеми будь-якого окремого члена сім'ї передбачає співпрацю багатьох інших членів сім'ї. Саме в цьому контексті розглянемо методи соціальної роботи з окремими особами, групами та спільнотою, а також інші стратегії, такі як: кризове втручання, сімейна терапія, подружнє та дошлюбне консультування. Це могло дати нам знання та інтерес до роботи з родинами. Насправді є ще кілька підходів, але вони не підпадають під обсяг цього блоку. знання.

Сім'я є інституційним ядром кожного суспільства. Сім'ї по всьому світу отримують до 95% усіх послуг з догляду, консультування, освіти, охорони здоров'я та дотримання норм у своїх громадах. І все ж, небагато сімей мають необхідну підготовку, навички і ресурси для вирішення безлічі проблем, з якими стикаються вони та їхні члени (Брайар-Лоусон 2016: 326)¹⁴. Молоді сім'ї, підірвані нинішнім соціальним кліматом індивідуалізму, часто зазнають внутрішньої невдачі і покладають свої функції на державу. Коли сім'я зазнає невдачі, система соціального забезпечення часто намагається взяти на себе сімейні функції роблячи усе, щоб сім'я не розпалася, але часто держава потерпає невдачі. Причини цієї невдачі зрозумілі. «Допомога» від системи соціального забезпечення може складатися зі спроб замінити сім'ю, контролюючи її, взяти на себе її унікальні завдання тощо. Більшість систем соціального забезпечення або громадських установ мало розуміють, як це зробити правильно, як правильно підтримати молоді сім'ї в їхніх спільних

¹³

¹⁴ Briar-Lawson K. (2016) Book Review: Social Work with Families: Content and Process (2nd ed.) "Journal of Teaching in Social Work", vol. 36, no. 3: 326-329.

турботах. Зі зрозумілих причин такі зусилля є приречені на провал. Як показують дослідження зазнають невдачі, як несімейні втручання на основі громади так і використовуючи методи індивідуально-орієнтованого втручання. Методи втручання сім'ї мають бути спрямовані на підтримку функції та структури сім'ї. Щоб втручання було успішним, потрібен досвід розуміння унікальних структур і функцій сімей, відносин осіб у сім'ї та навички втручання в цю сім'ю, надання їй допомоги, щоб задовольняти потреби один одного та вирішувати проблеми. В США, соціальна робота має столітній досвід роботи з молодими сім'ями. У середині 1950-х рр. частина професій психології та психіатрії об'єдналася з частинами соціальної сфери щоб працювати над формуванням руху сімейної терапії. Розглянемо загальні теоретичні рамки, які виникли між цими трьома дисциплінами протягом наступного півстоліття.

Сімейне втручання мало велике значення в століття розвитку соціальної роботи в Сполучених Штатах (Richmond 1907, 1917)¹⁵. сімейна терапія, що має свій початок через п'ятдесят років після початку соціальної роботи, лише поступово перетворює конкуруючі підходи до загального розуміння втручання (Nichols 2013)¹⁶. Зараз багато соціальних працівників працюють, пишуть і навчають інших у сфері сімейної терапії. Хоча соціальна робота має набагато більш тривалу історію, ніж робота з сім'ями (сімейна терапія), деякі загальні розуміння у процесах допомоги збігаються. Без повного розуміння взаємодії в сім'ї і ґрунтовної основи знань у теорії втручання та на практиці – це не можливо. Одне загальноприйняте розуміння полягає в тому, що втручання в сім'ю має бути зосереджено не на виправленні проблем, а на створенні сильної сторони та можливості сімей бути агентами власного розвитку.

¹⁵ Richmond M. (1917) *Social diagnosis*, New York, Sage.

¹⁶ Nichols M. P. (2013) *Family therapy: Concepts and methods*, 10th ed., Boston, MA Pearson, Boston, Allyn & Bacon: 297-305.

На додаток до цього загального розуміння можна виділити п'ять інтегративних принципів, що зустрічаються в літературі та практиці соціальної роботи та сімейної терапії:

- 1) особи є за своєю суттю реляційними;
- 2) сім'ї можуть бути стійкими;
- 3) життєві цикли сім'ї тривають системно;
- 4) повторювана сімейна взаємодія створює структуру відносин, які можна відобразити назовні,
- 5) транскультурна основа сімейної взаємодії визнає, що культури самі, як їх переживають члени родин, перебувають у динамічному русі

Ці базові практичні концепції розроблені в книзі «Соціальна робота з сім'ями» (Констебль, Лі2015)¹⁷. Початковим пунктом у роботі з сім'ями має бути розуміння сім'ї та її членів як інтерактивних агентів, активних суб'єктів, а не просто як об'єктів допомоги. Методи втручання корисні лише в тій мірі, в якій вони сприяють взаємодії членів сім'ї, які самі трансформують свої відносини. Сім'я, окремі особи, так і разом справляються з потребами та наголошує як на внутрішній родині, так і на її ширшому соціальному та інституційному рівні. Члени сім'ї реагують на цю складність і балансують між собою внутрішні процеси зміни зовнішньої соціальної ситуації. Ці завдання складні для членів родини, і їм часто потрібна стороння допомога. Соціальні інституційні зв'язки. Не випадково, працюючи з родинами, соціальні працівники також працюють з іншими соціальними установами, що життєво важливо для існування родини. Ці соціальні інституційні системи: охорона здоров'я, освіта, робота, благополуччя, сімейне право і релігія є зовнішніми щодо сім'ї. Вони працюють найкраще, коли допомагають сім'ї

¹⁷ Constable R., Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.

функціонувати, не забираючи її місце¹⁸. Вони стають соціальними інституційними якорями та системами суспільного керівництва, що має на меті сприяти здатності сім'ї діяти ефективно. Без цих вирішальних інституційних зв'язків, сім'ї швидко зазнають розпаду.

З іншого боку, соціальні інститути також можуть підірвати сім'ї. Коли соціальні інститути намагаються взяти на себе функції сім'ї, сім'я повинна або боротися з ними, або стати паралізованою і розчинитися. Часто сім'ї несуть основний тягар того, що по суті є інституційним провалом (Ryan 1971). Інституції також не можуть бути успішними без співпраці з родинами. Вони по суті взаємозалежні і це факт є основним обґрунтуванням практики соціальної роботи. Сімейна різноманітність зі спільними функціями. Наразі це неможливо вказують на «типовий» сімейний порядок. Філіп Коен (2014)¹⁹ окреслює різноманітність форм сім'ї, що зустрічаються в сучасних Сполучених Штатах. Серед 100 представників дітей: 34 можуть проживати з одруженими батьками, 22 проживають в одружених сім'я-годувальниках, 23 особи з одинокою матір'ю (лише половина з яких були коли-небудь одружені), 7 з батьком, який проживає з неодруженим партнером, троє з батьком-одинаком, троє з бабусяю та дідусем замість батьків та 8 в інших категоріях (Коен 2014). Однак жодна з цих різноманітних «спілок» не змінює основних завдань сімей або обсягу соціальної роботи з сім'ями. Спільними для усіх різновидів сімей є певні соціальні (і стосункові) завдання та функції:

- розвиток та забезпечення солідарності між членами;
- забезпечення людського розвитку та диференціації членів;
- впоратися з зовнішнім світом і допомогти членам упоратися з ним;

¹⁸ Constable R., Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.

¹⁹ Cohen P. (2014a) The family: Diversity, inequality and social change, New York, W.W. Norton. Cohen P. (2014b) Family diversity is the new normal for America's children, Council on Contemporary Families, September 4, 2014, <https://contemporaryfamilies.org/thenew-normal/>

- задоволення особливих потреб членів;
- визначення себе, своєї адекватності та своїх сильних сторін у часто заплутаному середовищі, яке може знецінити їх;
- справлятися зі своїми власними унікальними потребами в розвитку та структурою, щоб виконати вищезазначені завдання.

Сімейні життєві цикли. Саме завдяки цим завданням і функціям сім'я складається на різних етапах свого життєвого циклу. Це звичайні проблеми неявні зміни життєвого циклу. Ними часто досить важко керувати (Констебль Лі 2015: 49–69). Крім того, з певними сімейними домовленостями або з важкими стреси, такі як втрата члена сім'ї або народження дитини з особливими потребами стосункові завдання для кожного члена стають більш складними та заплутаними. Коли сім'я стикається з розпадом, ці завдання часто є точкою входу для соціальних робітників. Зважаючи на таку складність, у родині неминуче виникне плутанина серед її членів щодо цих завдань. Деяке соціальне/інституційне середовище буде некорисним для членів сім'ї. Якщо сім'я хоче вижити зі стійкістю, на це часто потрібен час, щоб відбувся процес загоєння. Щоб сприяти цьому процесу особа у сім'ї та поза нею часто потребує реабілітації. Якщо реабілітації не відбудеться, сім'я може загрозувати паралічем або розпадом.

2.2. Реалізація моделі соціальної роботи з молодими сім'ями. Коли соціальні працівники та сімейні терапевти намагалися концептуалізувати складність взаємодії сімейних осередків, вони розробили структуру сімейних систем. Система — це цілісна організована одиниця незалежних взаємодіючих і взаємовпливаючих частин у ідентифікованому середовищі (Siporin 1972)²⁰. Теорія систем допускала взаємодію осіб в сім'ї, інституції та цілі громади, щоб їх краще зрозуміти

²⁰ Siporin M. (1972b) Situational assessment and intervention, "Social Casework", 53: 91-109.

було нанесено на карту (Hearn 1969; Hartman, Laird 1983). Використовуючи теорію систем, втручання можуть бути розроблені з кількома частинами системи, у їхніх стосунках один з одним і з більшим цілим. Теорія систем дозволила соціальним працівникам і сімейним терапевтів, щоб зрозуміти складність того, з чим вони працювали.

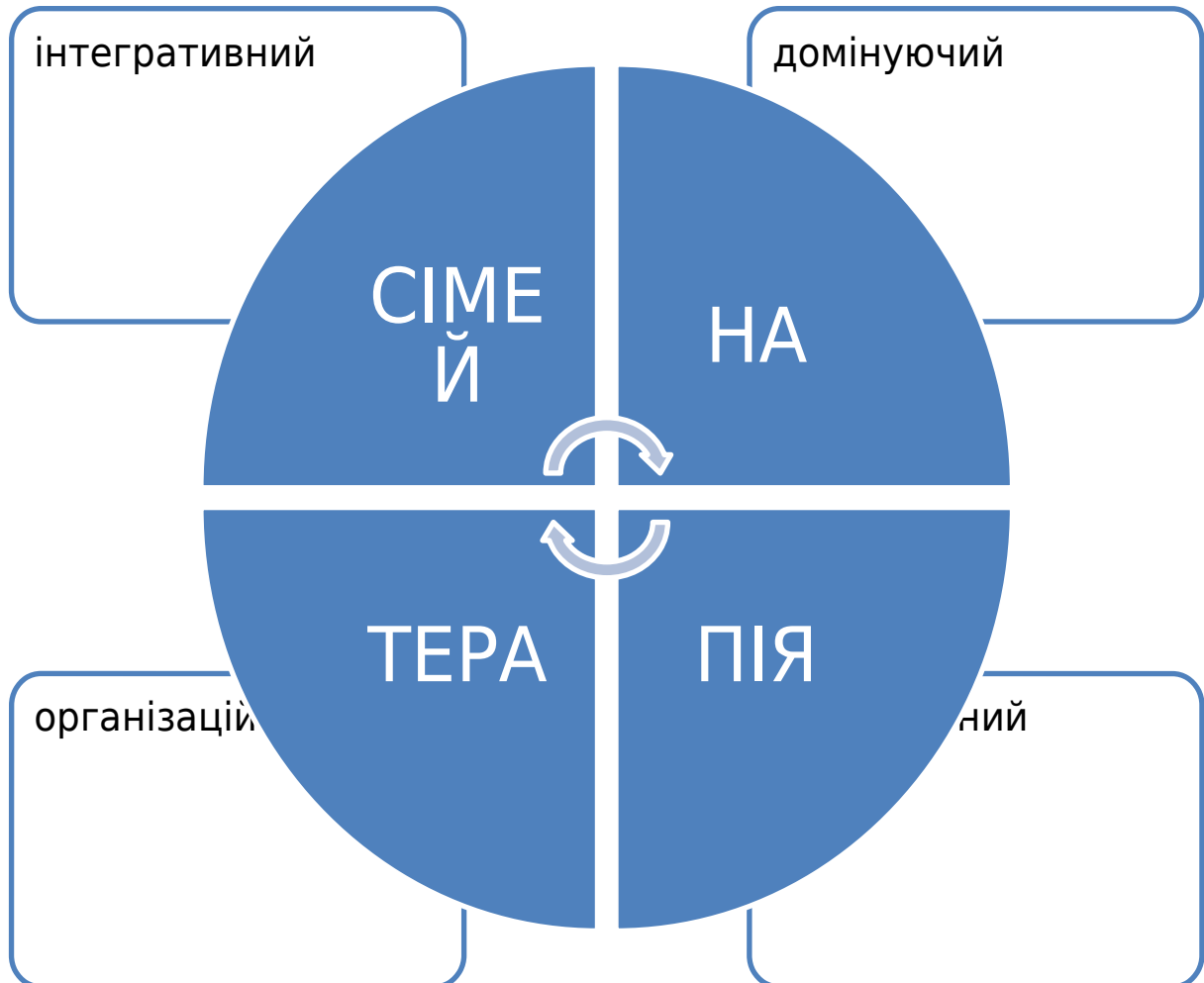
Сімейна терапія. Сімейна терапія виникла з різних, конкуруючих практик методологій, кожна конкретна методологія сімейної терапії стосується одного аспекту функціонування сім'ї. Є шість сфер сімейного функціонування, навколо яких розроблені різні методології втручання:

- 1) особистісний розвиток і внутрішньоособистісний процес,
- 2) сімейне спілкування та значення,
- 3) міжособистісний і духовні наративи та історії,
- 4) процеси розвитку сім'ї, е) сім'я структура або
- 5) системи сімейного середовища (Constable, Lee 2015: 10–14).

Як як наслідок, кожна теорія пропонує дещо іншу теоретичну мову описати практику. У реальній практиці кваліфіковані практики, працюючи з реальними сім'ями, неминуче повинні були торкатися всіх цих сфер. Таким чином, сімейна терапія часто ставала не стільки предметом взаємовиключаючої догми, скільки акцентом. Переїзд між одним рівнем функціонування сім'ї та іншим, залежно від ситуації та оцінки, сімейні практики часто використовували методи конкуруючих підходів у своїй роботі задовго до того, як почали теоретичні основи інтегрувати ці підходи в загальну картину функціонування сім'ї. Більшість терапевтів, які називають себе «інтегративними», мали б домінуючий, організуючий, і центральний - «домашня теорія», яка керувала їхньою загальною точкою зору та розумінням процесу змін. Вони імпортували («асимілювали») (Messer 2001)

вибрані методики з інших підходів у цю теорію в кожному конкретному випадку (Гурман 2011)²¹.

Методика (РИС 4)

Загальні теми сімейної роботи. До 1990-х років обидві теорії сімейної терапії і практика почала рухатися до якогось загального розуміння. Компоненти сімейної взаємодії, що об'єднують різні види втручання та різні рівні сімейного функціонування від внутрішньоособистісного до спільнотного рівні системи. У той же час ряд інклюзивні підходи до втручання підтвержені випадковими клінічними дослідженнями (Гурман 2011: 282). В одному прикладі емоційно орієнтована терапія пари (Джонсон 2003 рік;

²¹ Gurman A. S. (2011) Couple therapy research and the practice of couple therapy: Can we talk?, "Family Process", 50 (3): 280-292.

Johnson 2004)²², асимілювали різні техніки в добре організовану, емпірично підтверджену теорію прихильності як основу сімейних систем. В іншому випадку, широкомасштабне сімейне втручання чи мультисистемна терапія або функціональної сімейної терапії засвоїли мережу спільноти та працювати з усіма сімейними підсистемами в інтегративну базу сімейних систем і неодноразово досягали позитивних результатів тестів для вирішення складних проблем молоді. Ці моделі сімейної терапії повністю сумісні з соціальною роботою.

Міжнародні дослідження. До 2008 року з'явилися як сімейна практика, так і дослідження до того моменту, коли можна було визначити й узагальнити спільну нитку «сімейна системна терапія» з великої кількості досліджень, які з'являються в міжнародній літературі (німецькою, іспанською, англійською, китайською мовами). Ці дослідження торкалися різноманітних проблем дітей, підлітків, дорослих у родині, в тому числі і молодих²³. Дослідження були достатньо численними та складними, з великою кількістю учасників і відповідних ресурсів, щоб перевірити ефективність їхніх втручань за допомогою випадкових клінічних випробувань. Міжнародні критерії відбору вимагали, щоб:

- 1) сприймати поведінку та психічні симптоми у контексті соціальних систем, у яких живуть люди,
- 2) зосереджуватися на міжособистісних стосунках та взаємодії, соціальних конструкціях реальності та рекурсивному причинно-наслідковий зв'язок між симптомами та взаємодіями
- 3) включати членів сім'ї та інші важливі особи (наприклад, вчителі, друзі, професійні помічники) безпосередньо і опосередковано через спеціальні

²² Johnson S. (2004) The practice of emotionally focused couple therapy, New York, Brunner-Routledge. Johnson S. (2003) Emotionally focused couples therapy: Empiricism and art in: T. L. Sexton, G. R. Weeks, M. S. Robbins, Handbook of Family Therapy, New York, BrunnerRoutledge: 263-280.

²³

втручання, такі як системне опитування та розробка гіпотез втручання, які включали всю сім'ю

4) поважати та використовувати погляди клієнта на проблеми, ресурси та бажані рішення.

Міжнародна ідентифікація та тестування сімейної системної терапії є значним досягненням у розвитку сімейної практики. З 2008 по 2011 рік було виявлено тридцять вісім РКД сімейного втручання, що стосується дорослих пацієнтів. (Sydow et al. 2010)²⁴. Водночас сорок сім дітей і підлітків екстерналізованої поведінки (СДУГ, розлади поведінки, зловживання психоактивними речовинами) (Sydow et al. 2013) і тридцять вісім досліджень іншого типу поведінки (розлади настрою, тривога розлади харчової поведінки, схильність до самогубства тощо) (Retzlaff та ін. 2013). Дослідники порівнювали кожну групу за допомогою аналізу, вивчаючи ефективність втручань з різними категоріями проблем. У цих дослідженнях переважна більшість кожної групи (34/38, 42/47, 33/38), системна терапія була або значно ефективнішим, ніж контрольні групи без системно-орієнтованого втручання, отже - системна терапія була ефективнішою, ніж інші втручання, засновані на доказах.

Такі дослідження є свідченням загального, міждисциплінарного характеру орієнтації на сімейне втручання, зараз з'являється в достатній кількості, що можна ідентифікувати, порівнювати та вважати ефективним. Хоча у соціальних працівників ширший фокус проблеми, що включає інституційне середовище (школи, системи охорони здоров'я, суди тощо), загальні припущення, що лежать в основі сімейної системної терапії не відрізняється від соціальної роботи з молоддю сім'єю. Кожна сфера практики в школах, у системі охорони здоров'я, судах, системі соціального забезпечення або в

²⁴ Sydow K. V., Beher S., Schweitzer J., Retzlaff R. (2010), The efficacy of systemic therapy with adult patients: A meta-content analysis in 38 randomized controlled trials, "Family Process", 49 (4): 457-485. w K. V., Beher S., Schweitzer J., Retzlaff R. (2010), The efficacy of systemic therapy with adult patients: A meta-content analysis in 38 randomized controlled trials, "Family Process", 49 (4): 457-485.

окремій сімейній практиці, має свої власні недоліки та власний спосіб підтримки функціонування сім'ї (Констебль, Лі 2015: 253–296).

Анкетування молодих сімей в кризових ситуаціях

№	Завдання	Відповідь
1	• Стратегія ваших дій у випадку надзвичайної ситуації?	
2	• Як зробити запаси вдома і які саме?	
3	• Чи знаєте ви де укриття?	
4	• Які запаси мають бути в укритті?	
5	• Які медикаменти та засоби першої допомоги треба мати?	
6	• Як підготувати рюкзак безпеки?	
7	• Як підготуватися до відсутності газу та електрики?	
8	• Де знайти точну інформацію?	
9	• Як подбати про домашніх тварин, які живуть з вами?	
10	• Як подбати про рідних?	
11	• Чи маєте альтернативні зарядки?	
12	• Чи налаштовано на мобільному	

	телефоні функція «вибір мережі вручну?»»	
--	--	--

Транскультурна основа сімейної взаємодії визнає культурні відмінності в реальності того, що культури, опрацьовані молодими сім'ями, самі перебувають у динамічному русі. Культури не є статичними У сучасному глобальному суспільстві спостерігаються стрімкі культурні зміни як у сім'ях, так і в стосунках їх оточення. Наприклад, члени ромської родини мають подвійну культуру перспективу: одна орієнтована на своє розуміння ромської культури, інша - на їхнє розуміння ширшої культури та місця, де вони проживають. Отже, транскультурна перспектива за своєю суттю динамічна перспектива, яка визнає реальність, в якій перебувають як молоді сім'ї, так і суспільство вцілому. Культура є динамічною та адаптивною, і сім'ї часто ідентифікують для себе вужчі переконання, ніж їхні реальні можливості. Члени молоді сім'ї часто не цінують власну стійкість. Транскультурна перспектива передбачає те, що усі люди активно прагнуть побудувати безпечні бази відносин, опираючись на базові потреби (Constable, Lee 2015: 108–143)²⁵.

Члени молоді сім'ї часто мають різне культурне розуміння відносин. Тому молодим сім'ям, які переживають культурний перехід, важко знайти їхні внутрішні та зовнішні баланси. Транскультурна перспектива інтегрує мультикультурне розуміння із зображенням сімей та їхніх членів у сучасне мінливе середовище культурних смислів. Члени молоді сім'ї (і соціальний працівник) беруть активну роль, приймаючи, адаптуючи та переосмислюючи ці значення (Lee 1995; Constable, Lee 2015: 18).

У ході дослідження з'ясовано, що пріоритет у соціально-педагогічній роботі з сім'єю належить центрам соціальних служб для молоді, які здійснюють

²⁵Constable R., Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.

соціальну профілактику, соціальний патронаж, соціальну реабілітацію, надають соціально-психологічну, психолого-педагогічну, соціально-медичну, соціально-правову, інформативноконсультативну, психотерапевтичну допомогу та підтримку молодому подружжю для поліпшення його життєдіяльності у тісній співпраці з соціальними педагогами системи освіти та виховання. Соціальна підтримка молодих сімей є одним з головних компонентів діяльності соціальних служб. Основні напрямки соціально-педагогічної роботи з молододу сім'єю: · підготовка молоді до сімейного життя; · робота з молодими сім'ями щодо стабілізації сімейних стосунків; · допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання; · соціальна реабілітаційна робота з сім'єю. Підготовка молоді до сімейного життя передбачає формування навичок здорового способу життя, психолого-педагогічні, юридичні, економічні, медичні знання з питань становлення особистості, розвитку комунікативних навичок, формування статевої ролі, ідентифікації, корекції особистих проблем, духовного виховання, знання з сексології шлюбу та сім'ї, створення власного іміджу, знання медико-соціальних проблем алкоголізму, наркоманії, профілактики захворювань, планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді, збереження вагітності, розвитку сімейних традицій, народження здорових дітей і т. д. Формами роботи з молододу сім'єю є: мобільні начальнопрактичні курси, навчально-консультативні пункти (у тому числі виїзні у сільській місцевості), вечірні жіночі та юнацькі гімназії, клуби для дівчат, кабінети Довіри; лекторії, дискусійні клуби, спеціалізовані служби (Служба знайомств, Пошта довіри, Школа молодого подружжя, Телефон довіри) тощо. Для соціальної підтримки молододу сім'ї застосовуються такі методи роботи як тренінги умінь спілкування та поведінки в різних стресових і критичних ситуаціях, тестування, індивідуально-групові психологічні консультації, психологічний театр мініатюр, лекції та семінари, проєктивні методики діагностики, інші методи соціально-педагогічної діяльності. Отже, соціально-педагогічна діяльність з молодими сім'ями спрямована на

підтримку та соціально-педагогічний супровід життєдіяльності сім'ї, передбачає наявність чітко визначених критеріїв та їх показників ефективності (якісних і кількісних характеристик властивостей та станів соціального об'єкта), полягає у вирішенні соціальних, психологічних та педагогічних проблем сім'ї, спрямована на забезпечення основних функцій сім'ї. Соціальні педагоги та працівники можуть виконувати роль соціального партнера, консультанта молодій сім'ї, яка в разі потреби має змогу отримувати комплексну соціальну допомогу та соціальну підтримку, звернувшись в спеціальні соціальні служби.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення важливого й актуального завдання, що полягає у визначенні та експериментальній перевірці соціальної роботи з молодими сім'ями. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети й розв'язання поставлених завдань, що дало можливість дійти таких висновків:

I) На основі аналізу стану розробленості проблеми соціальної роботи з молодією сім'єю та генези проблеми у філософській, історичній, соціологічній, психологічній, педагогічній літературі нами обґрунтована сукупність вихідних положень, що складають теоретико-методологічне підґрунтя її розв'язання.

- 1) У результаті дослідження охарактеризовано понятійно-категоріальний апарат проблеми
 - Здійснено ґрунтовний аналіз базових понять, до яких належать: «сім'я», «молода сім'я», «соціальна робота з сім'єю», «сімейні цінності», «сімейне виховання», «родина», «сімейне домогосподарство» тощо.
 - Уточнено, що молодією вважають сім'ю, у якій вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років; формується на визначенні юридичної форми шлюбу або співжиття на підставі взаємодовіри; здійснює життєдіяльність на основі спільного побуту, матеріально-економічної взаємодії, народженні і вихованні дітей

- Окрім загальних рис, що характеризують поняття молоді сім'ї поняття має **критерії**, серед яких виділяємо: *термін сумісного проживання та вік подружжя*.
- Зазначено, що соціальна робота з молодю сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення умов її життєдіяльності, розширення можливостей в реалізації прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

2) У ході наукових розвідок окреслено функції та проблеми молодих сімей.

- Досліджено, що виховна функція сім'ї є провідною в системі її функцій в включає в себе: взаємний розвиток членів сім'ї, дружні відносини, організація дозвілля; соціальна, моральна і емоційна підтримка.
- Встановлено, що проблеми молоді сім'ї, перш за все, пов'язані:

1) з вихованням дітей;

2) взаєностосунками з генетичною сім'єю;

3) сімейними конфліктами.

- Зазначено, що проблему виховання в молодій сім'ї ускладнюють воєнний стан, соціально-економічні перетворення в нашій країні, які проявляються в матеріальних труднощах, проблемах житлово-побутового характеру.
- Як наслідок - виокремлено складові виховного потенціалу молоді сім'ї:

1) чисельність та структура сім'ї;

2) психологічна атмосфера, характер сімейного спілкування;

3) життєвий та професійний досвід батьків, рівень їх освіченості та педагогічної культури;

4) розподіл обов'язків у сім'ї (в тому числі виховних);

- 5) матеріальні та побутові умови сім'ї;
- 6) організація сімейного дозвілля;
- 7) взаємозв'язок з іншими соціальними інститутами

3) У ході дослідження охарактеризовано провідні напрямки соціально-педагогічної роботи з молоддю сім'єю. Доведено, що соціально педагогічна робота з молодими сім'ями полягає у забезпеченні соціальної профілактики сімейного неблагополуччя; здійсненні системи заходів, спрямованих на запобігання аморальній, протиправній поведінці дітей та молоді; наданні соціальної допомоги та послуг з метою реалізації програми роботи з молоддю сім'єю; наданні допомоги батькам у розв'язанні складних питань сімейного виховання; здійсненні соціальних послуг та соціальної реабілітації.

- У ході роботи виділено основну мету і завдання соціальної роботи з молодими сім'ями:
 - розробка і здійснення заходів зі зміцнення молоді сім'ї як репродуктивної соціальної одиниці;
 - адаптація молоді сім'ї в умовах перехідної ринкової економіки;
 - поліпшення матеріального, етичного і духовного стану молоді сім'ї;
 - створення і розвиток системи служб соціально-психологічної допомоги молодій сім'ї;
 - створення сприятливих умов для поєднання соціальної і сімейно-побутової функції молоді сім'ї;
 - стимулювання ділової активності молоді;
 - організація сімейного дозвілля і відпочинку.
- Завдання у роботі з сім'єю – надання конкретної індивідуальної допомоги сім'ї й молоді, яка збирається укласти шлюб, з метою раціональної організації планування сім'ї, життєдіяльності та відпочинку, спілкування сім'ї з оточуючим середовищем, навчання раціонального розв'язання та подолання складних

сімейних колізій, виховання дітей, а також профілактична робота з запобігання розлучень та ін.

II) Організація процесу соціальної роботи з молодими сім'ями має вже сформовану структуру на державному, регіональному (обласному) та місцевому (районному, міському) рівнях і належить центрам соціальних служб для молоді, які здійснюють соціальну профілактику, соціальний патронаж, соціальну реабілітацію, надають соціально-психологічну, психолого-педагогічну, соціально-медичну, соціально-правову, інформативно-консультативну, психотерапевтичну допомогу та підтримку молодому подружжю для поліпшення його життєдіяльності.

Один із важливих принципів соціальної роботи з молодою сім'єю — принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання соціальної допомоги для стимуляції її внутрішніх резервів, вирішення власних проблем.

У ході дослідження нами виділено основні напрямки соціальної роботи з молодою сім'єю:

- підготовка молоді до сімейного життя;
- робота з молодими сім'ями зі стабілізації сімейних стосунків;
- допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання;
- соціальна реабілітаційна робота з сім'єю.

Реалізація моделі соціальної роботи з молодими сім'ями проходила на базі відділу соціального захисту населення Новомиргородської міської ради .

У процесі дослідження нами було проведено анкетування серед тих молодих пар, які подали заяву до РАГСУ , в результаті чого – ми визначили коефіцієнт готовності молодих до сімейного життя, що передбачає формування навичок здорового способу життя, психолого-педагогічні, юридичні, економічні, медичні знання з питань становлення особистості, розвитку комунікативних навичок, формування статево-рольової ідентифікації, корекції особистих проблем, духовного виховання, знання з сексології шлюбу та сім'ї, створення власного іміджу, знання медико-соціальних проблем алкоголізму, наркоманії, профілактики захворювань,

планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді, збереження вагітності, розвитку сімейних традицій, народження здорових дітей і т. д.

Результати дослідження свідчать, що серед 21 пари молодих людей, лише 20% (високий рівень) готові до шлюбу, 50% середній рівень (частково готові), 30% - низький рівень (взагалі не готові).

Відповідно до цього, за підтримки Управління праці та соціального захисту Новомиргородської міської ради нами було проведено тренінг і лекторій для тих, хто отримав «низький бал», та семінар для тих, хто отримав «середній бал» .

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю концептуальних положень, та якісним аналізом одержаних даних щодо ефективності розробленої моделі, що включає такі форми і методи:

1) з напрямку підготовки молоді до сімейного життя – проведення консультацій, теренінг та організації семінарів, лекторіїв;

2) з напрямку роботи з молоддю сім'єю по стабілізації сімейних стосунків – створення школи молодої матері, консультативних пунктів при школах, круглих столів, проведення семінарів, тренінгів, індивідуальних консультацій;

3) з напрямку сімейної психотерапії – соціальна реабілітація сімей з наявністю конфліктних ситуацій; зняття стресових станів; врегулювання подружніх взаємин.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми. соціальної роботи з молодими сім'ями. Одержані результати підтверджують необхідність подальших наукових розвідок щодо визначення ефективних форм та методів соціальної та соціально-педагогічної діяльності з молодими сім'ями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батищева Г. О., Зайцева З. Г. Робота соціальних служб для молоді з молоддю сім'єю: метод. рекомендації / Г. О. Батищева, З. Г. Зайцева. – К. : А.Л.Д., 1996. – 367 с.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. - Навчальний посібник (для студентів вищих навчальних закладів). — К.: Центр учбової літератури, 2009.—208 с.
3. Бобрицька В. І. Б 72 Формування здоров'я молоді : актуалізація світового ретродосвіду в умовах сучасної університетської освіти : монографія / В. І. Бобрицька. – Полтава : ФОРМ Рибалка Д.Л., 2010. – 200 с.
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19428/Bobrytska.pdf?sequence=1>
- а. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 р. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. – 321 с.
4. Вітер М. Як брати шлюб і залишатися в ньому / М. Вітер // Соціальна робота з молоддю сім'єю. – К. : УДЦССМ, 2000. – 217 с.
5. Вовчик-Блакитна М. В. Підготовка молоді до сімейного життя / М. В. Вовчик-Блакитна. – К. : Педагогіка, 1984. – 48 с.
6. Гурко Т. А., Мацковский М. С. Молодая семья в большом городе / Т. А. Гурко, М. С. Мацковский. – М. : Просвещение, 1986. – 218 с.
7. Дергачева Л. Сімейне життя-творчість двох / Л. Дергачова // Соціальна робота з молоддю сім'єю. – К. : УДЦССМ, 2000. – 321 с.
8. Журбицька Т. С. Молода сім'я / Т. С. Жирицька. – К. : Педагогіка, 1985.– 217 с.
9. Зайцева З. Г. Дослідження підготовленості молоді до сімейного життя / Зайцева // Підготовка молоді до сімейного життя. Збірник теоретичних

- і методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді.
– К. : ДЦСССМ, 1999. – 218 с.
10. Зайцева З. Г., Трубавіна І. М. Соціальна підтримка сім'ї. Комплексні програми центрів ССМ / З. Г. Зайцева, І. М. Трубавіна. – К. : УДЦССМ, 2001. – 217 с.
11. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоді» від 21 червня 2001 року № 2558-III. URL: [http://www search.ligazakon.ua](http://www.search.ligazakon.ua)
12. Зверева І.Д., Петрочко Ж.В. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики: Навч. пос., К., 2011, 224с.
13. Зверева І.Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми і молоддю в Україні: теорія і практика. Монографія. - Київ, 1998.- 333с.
14. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та ін. / За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Ж. В. Петрочко. К.: Фенікс, 2007. 528 с.
- а. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник.-К.:УДЦССМ, 2001.- 220 с.
15. Комарова Н. М., Пеша І. В. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. К: Держсоцслужба, 2006. 180 с.
16. Кравченко Т. В., Трубавіна І. М. Допомога батькам у вихованні дітей: Методичні рекомендації для соціальних працівників / Т. В. Кравченко, І. М. Трубавіна. – К. : ДЦССМ, 2004. – 218 с.
- а. Кубіцький С. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах в схемах і таблицях. - Навчальний посібник.—К.: ДАККіМ, 2010. —124 с.
17. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї : підручник / М. П. Лукашевич, Ф. Ф. Шандор. – К. : Знання, 2013. – 223 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
Нові моделі соціальних служб для сім'ї і дітей: напрями, форми і

- методи роботи: Методичні матеріали для тренера / за заг. ред. І. Д. Зверєвої. К., 2007.
18. Медіна Т. В. Вплив батьківської родини на формування молодого сім'ї / Т. В. Медіна // Нова парадигма: Альманах наук. праць: Філософія. Соціологія. Політологія. – Закарпаття : АВС, 2000. – 376 с.
 19. Медіна Т. Молода сім'я як об'єкт соціальної політики держави / Т. Медіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – №1. – С. 13 – 24.
 20. Молода сім'я в Україні: проблеми становлення і розвитку: Тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2010 року. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2010. – 140 с.
 21. Молода сім'я: проблеми та умови її становища / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2003. – 184 с.
 22. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Ф 33 Психологія молодого сім'ї [Текст] : монографія / Мирослава Іванівна Мушкевич, Раїса Петрівна Федоренко, Тамара Іванівна Дучимінська, Людмила Іванівна Магдисюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 235 с.
 23. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / В. Г. Постовий. – К. : Логос, 1994. – 63 с.
 24. Селиченко В. А., Заслуженюк В. С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / В. А. Селиченко, В. С. Заслуженюк. – К. : Логос, 1998. – 217 с.
 - а. Сімейний кодекс України. – К. : Логос, 2002. – 108 с. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. – К. : УДЦССМ, 2000. – 260 с.
 25. Словник-довідник для соціальних педагогів та працівників / За заг. ред. А. Й. Капської. - К., 2000.

- a. Соціальна педагогіка / За заг. ред. А. Й. Капської. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 467 с.
 - b. Соціальна педагогіка і соціальна робота: монографія/ М.Палюх, Л.Хомінська.- Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А. – 2013.- 200с.
- 26.Соціальна реабілітація неповнолітніх, які повернулись з місць позбавлення волі, у соціальних службах для молоді / за ред. З. Г. Зайцева. Київ: А.Л.Д, 2015. 64 с.
- a. Соціальна робота з молоддю сім'єю. Збірник теоретичних і методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді. Вип. 2. – К. : А.Л.Д., 1995. – 327 с.
 - b. Соціальна робота з підлітками і молоддю: проблеми, пошуки, перспективи / За заг. ред. Пінчук І. М., Толстоухової С. В. – К. : УДЦССМ, 2000. – 276 с.
- 27.Соціальний супровід сімей, що опинились у складних життєвих обставинах: Метод. посіб. / Автор.-упорядн. І.Зверева, В.Кузьмінський, Кияниця, Ж.Петрочко та ін. К.: ДЦССДМ, 2007. 84 с.
- a. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: Методичний посібник / І. Д. Зверева та ін. К.: Держсоц-служба, 2006. 104 с.
 - b. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу: Навч.-метод. комплекс / за заг. ред. Г.М. Лактіонової, Ж.В.Петрочко. К.: Науковий світ, 2006. 270 с
- 28.Технології соціально-профілактичної роботи: Навч. посібник / За заг ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Логос, 2000. – 372 с.
- a. Трубавіна І. М. Поняття про соціально-педагогічне консультування сім'ї / І. М. Трубавіна. // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості: в 2-х кн. – К. : ІПВ, 2001. – С. 202 –_204

29. Федоренко Р. П. Ф 33 Психологія сім'ї [Текст] : навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 364 с.
<https://core.ac.uk/download/pdf/153585033.pdf>
30. Blickenstaff, M. (2005). 'While the bridegroom is with them': Marriage, family, gender and violence in the gospel of Matthew. London: A&C Black.
- Briar-Lawson, K. (2016).
31. Book Review: Social Work with Families: Content and Process (2nd ed.) Journal of Teaching in Social Work, 36 (3), 326–329.
32. Briar-Lawson K. (2016) Book Review: Social Work with Families: Content and Process (2nd ed.) “Journal of Teaching in Social Work”, vol. 36, no. 3: 326–329.
33. Briar-Lawson, K. (2016). Book Review: Social Work with Families: Content and Process (2nd ed.) Journal of Teaching in Social Work, 36 (3), 326–329.
34. Cleary, T. (2017). Social Work with Children and Families. The British Journal of Social Work, 47(1), 277–279.
35. Cliquet, R. (2003). Major trends affecting families in the new millennium: Western Europe and North America in major trends affecting families: A background document prepared by the programme on the family. New York: United Nations.
- Constable R. & Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago: Lyceum Books.
- Constable, R. (2016).
36. Cohen P. (2014a) The family: Diversity, inequality and social change, New York, W.W. Norton. Cohen P. (2014b) Family diversity is the new normal for America's children, Council on Contemporary Families, September 4, 2014, <https://contemporaryfamilies.org/thenew-normal/>
37. Constable R. & Lee D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago: Lyceum Books.

38. Constable R., Lee D. B. (2015) *Social work with families: Content and process*, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.
39. Constable R., Lee D. B. (2015) *Social work with families: Content and process*, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.
40. Constable R., Lee D. B. (2015) *Social work with families: Content and process*, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.
41. Constable R., Lee D. B. (2015) *Social work with families: Content and process*, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.
42. Gurman A. S. (2011) Couple therapy research and the practice of couple therapy: Can we talk?, "Family Process", 50 (3): 280–292.
43. John, Antony, D. (1994), *Skills of Counselling*, Anugraha Publications, Nagercoil. Prashantham, B.J. (1988), *Indian Case Studies in Therapeutic Counselling*, Christaian Counselling Centre, Vellore.
44. Johnson S. (2004) *The practice of emotionally focused couple therapy*, New York, Brunner-Routledge. Johnson S. (2003) *Emotionally focused couples therapy: Empiricism and art* in: T. L. Sexton, G. R. Weeks, M. S. Robbins, *Handbook of Family Therapy*, New York, BrunnerRoutledge: 263–280.
45. Lamanna, M.A. & Riedman, A. (2012), *Marriages, families, and relationships: making choices in a diverse society* (7th ed.). Wadsworth: Cengage Learning.
46. Nichols M. P. (2013) *Family therapy: Concepts and methods*, 10th ed., Boston, MA Pearson, Boston, Allyn & Bacon: 297–305.
47. Okoye, U.O. (2012). Family care-giving for ageing parents in Nigeria: gender differences, cultural imperatives and the role of education. *International Journal of Education and Ageing* 2 (2), 139–154.
48. Okoye, U.O. (September, 2017). Fostering family resilience in Nigeria's recessed economy: challenges, options and academic perspectives. Keynote address presented at the 18th Annual International Home Economics Research Association of Nigeria (HERAN) Conference holding at the Hall of Fame, University of Nigeria, Nsukka, on the theme Family survival in a

- recessed economy: Viable options and Research Perspectives, 29th September to 2nd October, 2017
49. References Anastasiu, I., (2012). The social functions of the family. *Euromentor Journal*, 3 (2), 1-7.
50. References Bubenzer, Donald L. & West, John D. (1993), *Counselling Couples*, Sage Publications, New Delhi. Capps, Donald (Eds) (1987), <http://www.ignou.ac.in/upload/bswe-02-block4-unit-16-small%20size.pdf>
51. References Bubenzer, Donald L. & West, John D. (1993), *Counselling Couples*, Sage Publications, New Delhi. Capps, Donald (Eds) (1987)
52. Richmond M. (1917) *Social diagnosis*, New York, Sage.
53. Siporin M. (1972b) Situational assessment and intervention, “*Social Casework*”, 53: 91–109.
54. *Social work and family therapy: Interdisciplinary roots of family intervention*. *Nauki O Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne* 2(3), 147-160.
55. Sydo Sydow K. V., Beher S., Schweitzer J., Retzlaff R. (2010), The efficacy of systemic therapy with adult patients: A meta-content analysis in 38 randomized controlled trials, “*Family Process*”, 49 (4): 457–485. w K. V., Beher S., Schweitzer J., Retzlaff R. (2010), The efficacy of systemic therapy with adult patients: A meta-content analysis in 38 randomized controlled trials, “*Family Process*”, 49 (4): 457–485.
56. *The Family Therapist*, Fleming H. Revell Company, New Jersey. Herbert, Martin (1988), *Working with Children and Their Families*, Lyceum Books Inc., Chicago.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

АНКЕТА Взаємини вашої родини

1. 1	Чи вважаєте взаємини у вашій родині	<ul style="list-style-type: none"> • 1) дуже гарними; • 2) гарними; • 3) не дуже гарними; • 4) поганими; 5) не дуже поганими
2. 2	Чи вважаєте ви свою родину дружним сімейним колективом	<ul style="list-style-type: none"> • 1) так; • 2) не зовсім; • 3) ні. •
3.	Які сімейні традиції сприяють зміцненню вашої родини	<ul style="list-style-type: none"> • Назвіть їх.
4.	Як часто ваша родина збирається разом?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) щодня; • 2) у вихідні дні; • 3) рідко. •
5.	Що робить ваша родина, зібравшись разом?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) спільно розв'язуєте життєві проблеми; • 2) займаєтеся сімейно-побутовою працею; • 3) працюєте на

		<p>присадибній ділянці;</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4) разом проводите дозвілля, дивитесь телепередачі; • 5) обговорюєте питання навчання дітей; • 6) ділитесь враженнями про прожитий день, свої успіхи і невдачі; • 7) кожний займається своєю справою; • 8) Ваш варіант. •
6.	Чи бувають у вашій родині сварки, конфлікти?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) так; • 2) часто; • 3) іноді; • 4) рідко; • 5) не бувають
7.	Чим обумовлені сварки, конфлікти?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) нерозумінням членами родини один одного; • 2) порушенням

		<p>етики взаємин (брутальність, невірність, неповага);</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3) відмовою брати участь у сімейних справах, турботах; • 4) розбіжностями в питаннях виховання дітей; • 5) зловживанням алкоголем; • 6) іншими обставинами (вказіть, якими саме). •
8.	Які способи вирішення моральних конфліктів властиві вашій родині?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) примирення; • 2) обговорення ситуації й ухвалення колективного рішення; • 3) припинення конфліктів на якийсь час; • 4) звернення за допомогою до

		<p>інших людей (батьків, сусідів, друзів, учителів).</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5) конфлікти практично не вирішуються, носять затяжний характер.
9.	Чи бувають діти свідками або учасниками сімейних конфліктів між дорослими?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) так; 2) ні; 3) іноді.
10.	Як реагують діти на сімейні конфлікти?	<ul style="list-style-type: none"> • 1) переживають, плачуть; • 2) стають на сторону одного з батьків; • 3) намагаються помирити; • 4) ідуть з дому; • 5) замикаються в собі; • 6) відносяться байдуже; • 7) стають озлобленими, некерованими; • 8) намагаються знайти підтримку

		в інших людях. •
11.	Що ви маєте намір робити для зміцнення сімейно-побутових відносин і поліпшення мікроклімату у вашій родині?	•

ДОДАТОК 2

Анкета «Проблеми молоді сім'ї»²⁶

	Скільки років ви одружені (заміжні)?	до 1 року; від 1 до 3 років; від 5 до 10 років
	Ваш вік:	1) 16-19 років; 2) 20-23; 3) 24-26; 4) 27-30.
	Ваша стать	1) чоловіча;

²⁶ <https://studfile.net/preview/9180764/page:6/>

		2) жіноча.
	Ви забезпечуєте себе самі?	1) так; 2) ні; 3) частково.
	Чи позичаєте ви гроші?	1) так, інколи; 2) так, регулярно; 3) ні.
	Ви проживаєте ...	1) окремо у власному будинку, квартирі; 2) з батьками / дружини, чоловіка; 3) наймаєте квартиру; 4) у гуртожитку.
	Ви працюєте ...	1) на державній роботі; 2) в приватній фірмі;

		<p>здоров'я, успіх;</p> <p>7) особиста свобода;</p> <p>8) матеріальне благополуччя.</p>
	<p>Що стає причиною виникнення сварок у вашій сім'ї?</p>	<p>1) фінансові проблеми;</p> <p>2) ревності;</p> <p>3) побутові непорозуміння;</p> <p>4) відсутність взаємодопомоги і взаємопідтримки;</p> <p>5) нестерпний характер другої половини;</p> <p>6) втручання у ваші стосунки третіх осіб.</p>
	<p>Чи траплялось вам шкодувати про вступ у шлюб?</p>	<p>1) не траплялось;</p> <p>2) іноді шкодую;</p> <p>3) іноді думаю про</p>

		розлучення; 4) не було думок про розлучення.
--	--	---

ДОДАТОК 3

Тренінг «Сімейні цінності»

Мета заняття: ознайомити учасників з 8 основними поняттями, які стосуються сім'ї.

Основні поняття, які будуть розглянуті на занятті: «сім'я», «функції сім'ї», «стадії розвитку сім'ї», «сімейні цінності».

План проведення:

- I. Вступне слово ведучого.
- II. Знайомство учасників.
- III. Правила роботи групи.
- IV. Очікування від заняття.
- V. Основна частина: «Що таке сім'я?».
- VI. Підсумки першого заняття.

План

- I. Вступне слово ведучого.

Основою соціального здоров'я суспільства є насамперед здорова родина, створена чоловіком і жінкою, об'єднаними глибоким інтимним почуттям – коханням. Це почуття зближує молоду пару духовно і фізично, об'єднує в шлюбі та вихованні дітей, надаючи подружжю відчуття комфорту і щастя в родинному житті, і таким чином допомагає формуванню повноцінної особистості, а також її самоствердженню не тільки в сім'ї, але й у суспільстві.

Щоб у майбутньому ви змогли розібратись у проблемах родинно-шлюбного життя, дуже важливо мати уявлення про сутність взаємин чоловіка і жінки в шлюбі, тому на першому занятті розглянемо питання: що таке сім'я; стадії розвитку сім'ї; функція сім'ї; сімейні цінності; значення сімейних традицій у подружньому житті та вихованні дітей. Проте часто через необізнаність у сфері родинно-шлюбних взаємин у молодих людей у процесі дружнього життя виникає чимало неприємностей, які призводять до небажаних наслідків.

II. Знайомство учасників.

Вправа «Історія імені».

Хід вправи: кожен учасник по черзі представляє себе (розповідає про значення свого імені, хто назвав, чи подобається воно). По завершенні ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Які враження склались від нашого «знайомства»?
- Як наші імена пов'язані з історією сім'ї?

III. Правила роботи групи.

Мета: забезпечити умови ефективної роботи групи.

Необхідне оснащення: ватман, маркери.

Хід виконання. Ведучий об'єднує учасників у малі групи (по 4-5 осіб) і дає завдання: визначити, дотримання яких правил, що були прийняті групою, стануть у нагоді в сімейних стосунках? Після завершення ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Чому ми повторювали правила в контексті теми сімейного життя?

IV. Очікування від заняття.

Мета: визначити результати, які планують отримати учасники від заняття.

Необхідне оснащення: кольорові стікери у формі сердець, маркери, плакат «Наші очікування».

Хід справи:

1 етап.

Ведучий нагадує учасникам мету та завдання заняття, пропонує визначитися з особистими результатами від даного заняття.

2 етап.

Коротко занотувати їх на стікерах. Учасники по черзі їх озвучують.

3 етап.

По закінченні ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Про що свідчать ваші очікування?

По завершенні учасники прикріплюють «сердечка» на плакаті «Наші очікування» у вигляді великого серця.

V. Основна частина: «Що таке сім'я?».

На початку ведучий пропонує учасникам відповісти на запитання:

- Що таке сім'я?
- Для чого люди створюють сім'ю?
- Хто, на вашу думку, входить до складу сім'ї?

Після завершення ведучий об'єднує учасників у чотири групи. Кожній групі пропонується визначити якості та вміння, які мають бути притаманні дружині, матері, чоловіку, батьку для функціонування сім'ї.

Через 10 хв. Учасники презентують результати роботи в групі.

Міні-лекція : «Що таке сім'я. Стадії розвитку сім'ї. Функції сім'ї. Сімейні цінності. Значення сімейних традицій у подружньому житті та вихованні дітей.» (окремий додаток)

Індивідуальна робота учасників з метою закріплення інформаційного матеріалу.

Учасники на окремих аркушах заповнюють речення; після закінчення роботи зачитують їх та пояснюють, чому вони відповіли саме так, а не інакше.

Доповніть речення:

- Сім'я це –....
- Сім'я може бути.....
- Я вважаю, що сім'я може бути гармонійною тому, що ...
- Конфлікти в сім'ї виникають тому, що....
- Функції в сім'ї потрібні для
- Моя сім'я буде....
- Сімейні цінності потрібні для....
- Я знаю такі традиції як....
- Щаслива сім'я – це коли.....

Обговорення результатів попередньої роботи.

- Запитання для обговорення:
- До яких типів сімейних стосунків потрібно прагнути? Чому?
- Які ви знаєте функції сім'ї?
- Які обов'язки в сім'ї виконує чоловік, а які дружина?
- Яке значення мають у подружньому житті сімейні цінності?

Вправа «Сімейні стосунки».

Мета: закріпити теоретичні знання про типи сімейних стосунків; сімейні цінності; звернути увагу на різні прояви взаємодії в сімейних стосунках.

Необхідне оснащення: фарби, пензлі для малювання, папір.

Хід вправи: ведучий об'єднує учасників в групи по 4-5 чоловік та розподіляє між ними ролі: мати, дитина, батько, брат чи сестра, інше близьке оточення.

Потім всі учасники представляють себе в заданій ролі під час спільного малюнку (5 хв.)

Кожна група після закінчення презентує свою роботу.

- Запитання для обговорення:
- Який тип сімейних стосунків використовувала ваша група під час малювання?
- До яких стосунків у сімейному житті потрібно прагнути? Чому?
- Що відчував кожен у виконанні своєї ролі?
- Чи сподобалося виконувати роль?

VI. Підсумки

Ведучий звертається до учасників із пропозицією назвати, що було для них найважливішим на сьогоднішньому занятті.

ДОДАТОК 4

Тренінг «Планування сім'ї»

Заняття II

Мета заняття: ознайомити учасників із важливістю планування сім'ї та чинниками, які впливають на вибір друга життя.

Основні поняття, які будуть розглянуті на занятті: «планування сім'ї», «довіра», «симпатія», «закоханість», «кохання».

План проведення:

I. Рефлексія знань, отриманих на першому занятті. Вступ до другого заняття.

II. Знайомство учасників (продовження).

III. Правила роботи групи (повторення).

IV. Очікування від заняття.

V. Основна частина: «Планування сім'ї».

VI. Підсумки другого заняття.

План-конспект заняття

I. Рефлексія знань, отриманих на першому занятті. Вступ до другого заняття.

Ведучий пропонує учасникам пригадати попереднє заняття та відповісти на запитання:

- Які з отриманих знань ви вважаєте корисними для себе? Обґрунтуйте свою відповідь.

Після того, як учасники дадуть відповіді, ведучий називає тему другого тренінгового заняття, його мету та основні поняття. Коротко коментує план проведення.

II. Знайомство учасників (продовження).

Вправа «Воскова свічка».

Мета: створити умови, за яких учасники мають усвідомити поняття «Довіра» та його значення в міжособистісних стосунках.

Хід вправи:

1 етап

Ведучий пропонує всім учасникам стати у тісне коло. Один, бажаний, стає у центрі кола, закриває очі й дозволяє групі похитати себе, тримаючи його за плечі. Це може бути рух за годинниковою стрілкою або навпаки, хитання з одного боку в інший. Стопи ніг того, хто стоїть у центрі, не повинні відриватись від підлоги. За бажанням цю процедуру проробляють усі.

2 етап

По закінченні ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Як ви почувалися, коли були у центрі кола?
- Про що думали, коли були членом групи і гойдали інших?
- Якого набули досвіду?
- Чи є відмінності у вашій поведінці залежно від того, хто є в центрі кола?
- Який висновок можна зробити, якщо порівняти ситуацію, яку щойно програли з сімейними стосунками?
- Що допомагало вам утримувати рівновагу?

III. Правила роботи групи (повторення).

Мета: забезпечити ефективну роботу групи.

Необхідне оснащення: папір А-1 для фліпчарту, маркери.

Хід вправи: ведучий повторює правила, які були записані на попередньому занятті, і пропонує учасникам пригадати:

- Які правила найчастіше порушувалися на попередньому занятті? Чому?
- Запитання для обговорення:
- Що впливає на те, щоб правила, які ми приймаємо, не порушувались?

IV. Очікування від заняття.

Ведучий нагадує тему, мету, план проведення та основні поняття даного заняття і пропонує учасникам визначити: про що вони хотіли б дізнатися, беручи участь у цьому занятті?

Учасники обдумують свої очікування, після чого називають їх, а ведучий записує їх на плакаті.

По закінченні ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Як би ви охарактеризували наші очікування?

V. Основна частина: «Планування сім'ї».

Вправа «Він та вона»

Мета: виявити відмінності в чоловічій та жіночій природі, спонукати до розуміння того, що саме відмінності поєднують чоловіка та жінку в стосунках.

Необхідне оснащення: м'ячик.

Хід вправи: кожен з учасників по колу кидає один одному м'яч, проговорює слова, які характеризують юнака чи дівчину. Наприклад: «Я – Олег, сильний та мужній».

Ведучий в цей час записує слова-характеристики на плакаті в дві колонки, а потім проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Навіщо мати друзів?
- Які якості ми цінуємо в друзях?
- На які якості потрібно звернути увагу при виборі друга життя?

Після обговорення ведучий зауважує:

Основою для вибору друга є:

- підтвердження свого «Я» у друзях;
- ідентифікація з другом, іноді аж до втрати власної індивідуальності;
- підтвердження в друзях свого доповнення;

- пошук психологічного захисту, зразків для наслідування та ін.

Друг допомагає бути:

- справедливим у ставленні до класного «Я», власної позиції;
- прилучає іншого до свого внутрішнього світу – до своїх почуттів, думок, інтересів, захоплень.

Найвище цінуються душевні якості друзів:

- щирість;
- чесність;
- чуйність;
- простота;
- вірність;
- терпимість до таких рис характеру у друга, що відрізняються від твоїх. Ця якість указує на рівень культури дружніх стосунків. Можна сказати, що молоді люди прагнуть будувати стосунки дружби з тими, хто поділяє їхні погляди та інтереси.

Дружба, що має підґрунтям товариські стосунки передбачає взаємодопомогу, готовність до самопожертви; передбачає й внутрішню близькість, відвертість, довіру.

Міні-лекція

Мета: ознайомити учасників з питаннями щодо вибору друга життя та етапами психологічної взаємодії між партнерами.

На початку ведучий пропонує продовжити думку та обґрунтувати свою відповідь:

Дружба - це.... ;

Закоханість – це...;

Кохання – це....;

Шлюб – це....

(Бажано, щоб основні думки учасників записувалися на плакаті, дошці.)

Потім ведучий зачитує висловлювання видатних людей та обговорює їх з групою.

Стосунки між жінками та чоловіками найскладніші в людській природі. Проявляються вони у таких формах, як дружба, закоханість, кохання, довіра, симпатія. Ці поняття дуже близькі, але кожне з них має свої особливості.

Дружба починається з симпатії і тільки потім, з розвитком стосунків, перевіряється на міцність і стверджується, власне, як дружба.

Закоханість належить до класу емоцій, тобто має однополюсний заряд+.

Закоханість ми можемо розглядати як: закоханість – самоствердження, експеримент, цікавість, розминка почуттів, завоювання своєї незалежності, питання престижу, «як дуже хочеться робити заборонене».

Може з'явитися думка, що закоханість – неглибоке почуття, але це не завжди справедливо. Справжня закоханість – це перший крок до кохання. Але спочатку відрізнити закоханість від кохання неможливо. Потрібен час: закоханість або проходить, або переростає в більш глибоке почуття кохання.

Кохання – це глибоке інтимне переживання, гармонійне злиття трьох складових: душі, розуму та тіла спрямованих на конкретну людину.

Якщо зрозуміти, що кохання – це дар, який даний тобі, як нагорода, то дарувати його іншому – це вже є велике щастя, навіть якщо об'єкт кохання не відповідає взаємністю. Ми виражаємо своє відношення. Ми не домінуємо над тими, хто

може дозволити це нам. Ми починаємо розуміти, що хочемо прожити усе життя разом. Але, як зрозуміти, чи вже готовий до такого кроку, як вийти заміж (одружитися)?

В першу чергу потрібно визначити свою готовність до укладання шлюбних відносин. Виділяють такі компоненти готовності до шлюбу та сімейного життя:

1. Фізична та фізіологічна готовність, що передбачає здатність зачати та виносити здорову дитину.
2. Сексуальна готовність, що передбачає знання особливостей анатомії та фізіології чоловічого та жіночого організму, а також орієнтацію на спільні сексуально-еротичні переживання.
3. Соціальна готовність, котра свідчить, що наречені здатні виконувати накладені на них соціальні ролі та обов'язки.
4. Етико-психологічна готовність, котра передбачає наявність сформованих уявлень про сім'ю та подружні стосунки, подружні та батьківські обов'язки, вміння адекватно оцінювати себе та партнера, розуміння чинників створення сприятливого клімату в сім'ї та наявність відповідних вмінь та ін.

Мета шлюбного союзу – створення сім'ї. Поняття правильного вибору при укладенні шлюбу закладено в українському слові «шлюб», що походить від давньослов'янського «слюб», «слюбиться». У російському слові «брак» є ще й інше поняття: давньоруське слово «брачити» в буквальному перекладі означає відбирати, вибирати краще з того, що доступно.

Благополуччя і стабільність шлюбу залежить від:

- підготовленості молодят до родинного життя;
- їхньої фізіологічної, психічної та духовної сумісності та від їхнього спільного бажання вирішити питання про нащадків.

VI. Підсумки другого заняття.

Після надання інформації ведучий проводить обговорення.

- Запитання для обговорення:
- Які нові знання ви отримали?
- Чому ми обговорювали саме ці питання?
- Які фактори, як правило, сприяють стабільності та благополуччю сім'ї, шлюбу?
- Які , на ваш погляд, переваги (недоліки) шлюбних відносин?